

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
KAHEKSAKÜMNE SEITSMENDA ISTUNGI
PROTOKOLL**

Justiitsministeeriumis, Tallinnas

11. märtsil 2016. a

Kohalviibijad

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, riigikohtunik (asendusliige)
Villu Köve, riigikohtunik
Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)
Piia Jaaksoo, Pärnu Maakohtu kohtunik
Hannes Vallikivi, Eesti Advokatuuri esimees
Donald Kiidjärv, Tartu Maakohtu kohtunik (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik (asendusliige)
Marju Agarmaa, Õiguskantsleri Kantselei, õiguskantsleri vanemnõunik (osales päevakorrapunktide 1-4 arutamisel)
Heili Sepp, Õiguskantsleri Kantselei, osakonnajuhataja-õiguskantsleri nõunik (osales päevakorrapunktide 5-7 arutamisel)
Lavly Perling, riigi peaprokurör
Kalle Laanet, Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees
Toomas Vitsut, Riigikogu õiguskomisjoni liige (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)

Teised osalejad:

Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)
Rubo Kikerpill, Pärnu Maakohtu esimees (osales päevakorrapunktide 1-6 arutamisel)
Kadri Palm, Tartu Halduskohtu esimees (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)
Meelis Eerik, Harju Maakohtu esimees
Liis Lindström, Riigikohtu esimehe nõunik
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu esimees
Anne Palmiste, Viru Maakohtu esimees
Urmas Reinola, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Kersti Kerstna-Vaks, Tartu Ringkonnakohtu esimees (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)
Tiina Ereb, Tartu Ringkonnakohtu kohtudirektor (osales päevakorrapunktide 1-5 arutamisel)
Virve Altuhova, Viru Maakohtu kohtudirektor
Marko Aavik, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekanstler (osales päevakorrapunktide 1-4 arutamisel)
Kristel Siitam-Nyiri, Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler (osales päevakorrapunkti 5 arutamisel)
Rasmus Karja, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse juhataja
Külli Luha, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse analüütik
Maret Saanküll, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik
Margit Lauri, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik (osales päevakorrapunktide 1-4 arutamisel)
Ly Mäll, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik
Aliis Pihkva, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik

Juhatas: Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Protokollis: Aliis Pihkva, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik

Algus: 11.03.2016. a kell 11.00

Lõpp: 11.03.2016. a kell 14.30

Istungi päevakorras on:

- 1. 11.12.2015. a KHN-i 84. korralise istungi protokoll, 21.12.2015. a KHN-i 85. erakorralise istungi protokoll ja 03.02-10.02.2016. a KHN-i 86. elektroonilise istungi protokoll kinnitamine** – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe
Otsuse projekt: KHN kinnitab 11.12.2015. a KHN-i 84. korralise istungi protokoll, 21.12.2015. a KHN-i 85. erakorralise istungi protokoll ja 03.02-10.02.2016. a KHN-i elektroonilise istungi protokoll.
Materjalina lisatud protokollid.
- 2. Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel“ muutmine – KS § 41 lg 1 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Külli Luha
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku määruse muutmiseks.
Materjalina lisatud eelnõu ja seletuskiri.
- 3. Kohtustatistikametoodika heakskiitmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Külli Luha
Otsuse projekt: KHN kiidab heaks kohtustatistikametoodika.
Materjalina lisatud kohtustatistikametoodika projekt.
- 4. Kohtuid puudutavad reformi plaanid – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohus, Priit Pikamäe
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust 19. veebruari kohtujuhtide nõupäeval tutvustatud kohtuid puudutavate reformi plaanide kohta.
Materjalina lisatud K. Rauda koostatud kokkuvõtte 19. veebruari kohtujuhtide nõupidamisest.
- 5. Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleliolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Rasmus Karja; Riigikohus, Liis Lindström
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjal puudub.

Pikamäe: Tahan KHN-ile tutvustada kahte uut liiget. Iris Kangur-Gontšarov valiti veebruarikuisel täiskogul KHN esimese astme kohtute asendusliikmeks ja teine uus KHN-i liige on Eesti Advokatuuri uus esimees Hannes Vallikivi.

Riigi peaprokurör on teinud ettepaneku arutada 1. septembril 2016. a jõustuvate kriminaalmenetluse seadustiku muudatuste ehk nn põhiõiguste paketiga seonduvat ja nende muudatuste mõju kohtute ning prokuratuuri töökorraldusele. Riigikohtu esimehe ettepanek oli arutada kohtuid puudutavaid reformi plaane, mis on juba päevakorda lisatud. Virgo Saarmets on teinud ettepaneku käsitleda KHN-i pädevust puudutavaid kohtute seaduse muudatusi.

Kas kellelgi on päevakorrale midagi lisada või võime sellisel kujul lugeda päevakorra kinnitatuks koos kahe täiendava päevakorrapunktiga?

Kõik on nõus päevakorra täiendamisega ja päevakord loetakse selliselt kinnitatuks.

Otsus: KHN kinnitab päevakorra.

1. 11.12.2015. a KHN-i 84. korralise istungi protokoll, 21.12.2015. a KHN-i 85. erakorralise istungi protokoll ja 03.02-10.02.2016. a KHN-i 86. elektroonilise istungi protokoll kinnitamine - Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Pikamäe: Kas kellelgi on protokollide osas märkusi?

Kellelgi ei ole protokollide osas märkusi.

Pikamäe: loeme protokollid kinnitatuks.

Otsus: KHN kinnitab 11.12.2015. a KHN-i 84. korralise istungi protokoll, 21.12.2015. a KHN-i 85. erakorralise istungi protokoll ja 03.02-10.02.2016. a KHN-i 86. elektroonilise istungi protokoll.

2. Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel“ muutmise – KS § 41 lg 1 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

Pikamäe: See on määrus, mille muudatuse jõustumiseks peab KHN andma nõusoleku. Lisana on selle päevakorrapunkti juures määruse muutmise eelnõu ja seletuskiri.

Luha: Tegemist on ühe maakohtu piires kohtunike ametikohtade arvu muutmise kohtumajade vahel. Määruse muudatus vajab KHN-i heakskiitu ja seetõttu on see muudatusettepanek KHN-ile heakskiitmiseks esitatud. Tegemist ei ole justiitsministri algatusega, vaid Harju Maakohtu esimehe algatusega. Justiitsminister on selle muudatuse heaks kiitnud ja leidnud, et Harju Maakohtu esimehe põhjendused on aktsepteeritavad. Eelnõu kohaselt, kui see määrus jõustub, siis muutub Harju Maakohtu kohtunike arv selliselt, et Liivalaia kohtumaja jääb senise 24 kohtuniku asemel 22 kohtunikuks, Kentmanni kohtumajas saab olema 29 kohtunikuks ja Tartu mnt kohtumajas 15 kohtunikuks. Liivalaia kohtumajas arutatakse kriminaal- ja väärteoasju, teised kaks kohtumaja on tsiviilasju arutavate kohtunikega kohtumajad. Kaks kriminaalasju lahendavat kohtuniku hakkavad lahendama tsiviilasju.

Harju Maakohtu üldkogu tegi eelmisel aastal otsuse, et kuivõrd tsiviilkohtunike töökoormus on muutunud ebamõistlikult suureks, siis 1. jaanuarist 2016 tööd alustanud kohtunik hakkab lahendama tsiviilasju. Praegu peab ta tööd tegema Liivalaia kohtumajas, kuna teistes kohtumajades ei ole kohta ja seega oleks mõistlik tema üleviimine kohtumaja, mis on tsiviilasjadele spetsialiseerunud.

Teine muudatus on tingitud Harju Maakohtu esimehe vahetusest, kuna uus esimees on tsiviilasju lahendav kohtunik. Tema töökoormus kohtunikuks väheneb ja vaatamata sellele, et üks kohtunik tõsteti ümber, siis kohus olulist leevendust ei saa. Seega on tehtud ettepanek, et ametist lahkunud kohtu esimehe 30%-line kriminaalkohtuniku koht tõstetaks ümber tsiviilasju lahendava kohtuniku kohaks.

Tallinna Ringkonnakohtu esimees on põhimõtteliselt selle muudatusega nõus olnud ja on leidnud, et tsiviilasjade menetlemine Harju Maakohtus on võrdlemisi keeruline praeguse tsiviilasju lahendavate kohtunike arvuga. Seetõttu on selline muudatusettepanek tehtud.

Pikamäe: Kokkuvõttes kohtunike arv Harju Maakohtus ei muutu, kuid väheneb kriminaalasju lahendavate kohtunike arv ja selle arvelt suurendatakse tsiviilasju lahendavate kohtunike arvu.

Luha: Jah.

Eerik: Määruse tekst on õigesti ettevalmistatud, kuid määruse tekst on, et 2 kohtuniku kohta läheb tsiviili üle. Tegelikult üks kohtunik juba töötab tsiviilis ja me räägime 0,3-st kohtuniku kohast, mis läheb kriminaalist üle tsiviili. Kui teil rohkem küsimusi ei ole, siis mul ei ole midagi lisada.

Reinola: Kui meile see ettepanek tehti, siis me arutasime, mida see Tallinna Ringkonnakohtule kaasa toob. Kui Harju Maakohtu tsiviilasju lahendavate kohtunike koormus stabiliseerub ja mõnevõrra väheneb, siis see annaks kohtunikele aega kohtulahendeid kvaliteetsemalt ette valmistada ja selle tagajärg on see, et ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi töökoormus ei peaks tõusma. Praegu toetame määruse muutmist.

Pikamäe: Kas on nõukogu liikmetel on küsimusi?

Laanet: Miks see süsteem nii kohmakas on?

Pikamäe: Milline süsteem?

Laanet: Töökoormuse ümberjagamine kohtu siseselt. Miks on vaja KHN-i nõusolekut sellise muudatuse tegemiseks?

Pikamäe: Selle juurde tuleme ilmselt pikemalt tagasi Virgo Saarmetsa päevakorrapunkti raames, mis puudutab KHN-i pädevust.

Luha: See tuleneb kohtute seadusest, et kohtunike ametikohtade arvu jagunemise ja paiknemise määrab minister määrusega ja minister peab selleks küsima KHN-i nõusolekut.

Pikamäe: See on ajalooliselt nii kujunenud.

Kiidjärv: Praegu jäi kõlama see, et mõlemad esimehed räägivad tsiviili ja kriminaali vahelkorrast, kuid tegelikult me ei aruta ju seda küsimust. See on kohtu enda sisemine tööjaotus, kuidas asi käib.

Pikamäe: Õige tähelepanek. Kas on veel küsimusi selle päevakorrapunkti kohta?

KHN-i liikmed hääletavad määruse „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel“ muutmiseks nõusoleku andmiseks.

Poolt: 10

Vastu: 0

Erapooleitud: 0

Otsus: KHN annab nõusoleku määruse muutmiseks.

3. Kohtustatistikametoodika heakskiitmine – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Külli Luha

Pikamäe: Me oleme seda küsimust juba ühe korra KHN-is arutanud. Teen täna ettepaneku teha teksti teine lugemine. Riigikohtu poolt on mitmeid märkusi ja tähelepanekuid, mida me ministeeriumile veel saatnud ei ole, kuid oleme need oma maja siseselt kokku korjanud. Lõpliku heakskiitmise võiks teha juunikuises KHN-is. Teema on ülimalt oluline, kuna sellest sõltub meie statistiline arvestus ja seega on metoodikat vajalik põhjalikult, enne heakskiitmist, arutada.

Luha: 2009. aastal on KHN heakskiitnud kohtustatistika metoodika esimese versiooni, mille alusel telliti ka praegune, osaliselt toimiv, statistikakeskkond, osaliselt seetõttu, et ta on uuendamata ja sellel aastal on plaanis selle keskkonna (ÕSA) revisjon (olemasolevate aruannete uuendamine) ja täiendamine uue, täiendatud kohtustatistikaametoodika alusel. Ühtne ja arusaadav metoodika on tähtis eelkõige kohtusüsteemi enda jaoks. Samas kui metoodika heakskiidu saab, siis ei ole see vaid kohtusisene dokument, vaid saab täiesti avalikult kõigile kättesaadav. Näiteks, ükskõik, kes vaatab mingisugust aruannet, ei pruugi sellest ilma selgitusteta aru saada, kuid võttes kõrvale metoodika, muutuvad mõisted selgemaks, st kõnealuse metoodika mõte ongi kirjeldada põhimõtteid, mida me analüüsime ja mida me jälgime ning panna kirja mõisted, mis aitaksid statistikat mõista. Praegu on sellest dokumendist puudu töökoormusmetoodika osa, mis on ka väga oluline ja mis sinna kindlasti millalgi lisandub. Mida rohkem me seda dokumenti täiendame ja selle sisu üle arutame, seda paremaks see dokument muutub ning ei ole tähtis, et see saaks just täna heakskiidetud.

Pikamäe: Arvan, et heakskiitmiseni jõuame juunikuises KHN-is. Head kolleegid, tekst on avatud aruteluks.

Kõve: Riigikohtul on palju väikseid märkuseid, mis edastatakse ministeeriumile. Üks punkt, mis jäi ebaselgeks, on see, et kuivõrd see kohtustatistikaametoodika hakkab mõjutama Riigikohtu statistikat.

Luha: Kui justiitsminister kutsus kokku töörühma, siis oli eesmärk välja töötada statistikametoodika esimese ja teise astme kohtute jaoks, kuigi ka Riigikohtu analüütikud on olnud sinna töörühma kaasatud.

Seega on vastus sinu küsimusele, et meil ei ole olnud ambitsiooni luua Riigikohtu metoodikat. Kui te leiate, et ka Riigikohtus peaks olema statistika kogumise metoodika, siis on see eraldi teema. Riigikohtus analüüsivad menetluslikud näitajad ei pea olema samad, mis I ja II astmes, st RK metoodika ei pea kopeerima seda dokumenti, kuid need kaks metoodikat peaksid teineteisega sarnased olema. Samas nii palju puudutab see Riigikohtu küll, et kui me hakkame tellima aruandeid I ja II astme kohtumenetluste kohta, näiteks ringkonnakohtu lahendite kvaliteedi kohta, siis jõuab see metoodika välja Riigikohtusse ja kui me räägime menetluse kogukestvusest, siis jõuab see metoodika samuti välja Riigikohtusse. Ja lisaks nendele on veel mõningaid olulisi kohti, kus statistikametoodika Riigikohtu puudutab. Ülejäänud osas ei ole see, kuidas ja mis arvestust te peate, selle metoodika objekt.

Kõve: Üldiselt on hea, et selline dokument on olemas. Ma arvan, et see on mõistlik. Põhiline on see, et statistika on seotud lisaga 1, mis on juba heakskiidetud ja kus on kirjas see, kuidas asju KIS2-te sisestatakse ning see määrab paljuski selle statistika. Selles mõttes on natuke tagurpidises järjekorras: kõigepealt otsustame, kuidas asjad sisestatakse ja siis otsustame, millist statistikat meil vaja on. Loogiline oleks olnud kõigepealt otsustada, millist statistikat meil vaja on ja seejärel panna paika, milliseid andmeid me KIS2-te sisestame.

Tsiviilasjade puhul on hea, et järelevalve asjad on eraldi välja toodud, kuna nad on teistsugused ja moonutavad üldist pilti. Segaseks jäi menetlusse võtmise staadium ja selle kajastamine. Mulle tundub, et statistikast võiks olla võimalik välja jätta perioodid, mil kohtuasja menetluse venimine ei ole kohtule etteheidetav. Võtame näiteks puudustega hagiavaldused.. Kui need jõuavad kohtusse, siis tehakse puuduste kõrvaldamise määrus, milles öeldakse, et on vaja riigilõiv ära maksta. Siis tuleb näiteks riigi õigusabi taotlus, mis vajab lahendamist. Siiani pole kohtule midagi ette heita, kuid menetluse kestvus tegelikult juba jookseb. Kohus ei ole süüdi, kui inimene esitab puudustega hagiavalduse ja see periood, millal hageja puudused kõrvaldab, peaks reeglina olema statistikast väljas Menetlusse võtmise faas peab olema lihtsalt välja toodud ja näiteks kättetoimetamine peaks olema juba järgmine ja omaette faas. Kas ja kuipalju saab kohtule ette heita, et inimest ei ole võimalik üles leida? Inimene võib olla välismaal ja kättetoimetamine võib seega pikalt venida. Samas statistika mõttes juba aeg jookseb. See oli ainuke sisuline asi, mis mulle silma jäi. Peaks olema võimalik statistika tegemisel välja jätta need perioodid, mil kohtuasja menetlemise venimine ei ole kohtule etteheidetav, kuna need moonutavad statistikat. Üldine statistika peaks olema ilma selle perioodita nähtav, et me ennast halvemast küljest ei näitaks.

Luha: See on tegelikult kirjas punktis 2.4, kus on kohtumenetluse kestvuse jälgimise põhimõtted. Seda nii detailselt ei ole kavas metoodikasse kirjutada, küll aga on see lähteülesande ja aruannete tehniliste kirjelduste teema. Alati jääb olema menetlusaeg asja saabumisest kuni lõpliku lahendini. Kavas on tellida keskmise menetlusaja aruanded selliselt, et seal oleks kirjeldatud tingimused, mis võimaldavad nõ võtta välja perioodid, kus kohus ei saagi midagi teha. Laskumata siinkohal väga detailidesse, saan öelda, et kavas välja töötada aruanded, mis näitavad nii kohtu aktiivset aega, selliseid nn ooteperioode, aga samas ka menetluse üldist kestvust.

Kõve: Minu mõte oli see, et üldine statistika, nii kohtutes asjade lahendamise aja kohta, kui ka kohtunike personaalsete asjade lahendamise aja kohta, peaks olema ilma selle ajata, kus kohtust ei sõltu midagi. See küll CEPEJ-ist välja ei tule, et üldise statistika alla peaks minema ka see aeg, kus inimene on esitanud puudustega hagiavalduse ja puuduseid kõrvaldab.

Luha: See on ikkagi riigiti erinev. Kui me näeme, et enamik hagisid esitataksegi puudustega ja enne kui kohtunik sellega midagi tegema saab hakata, lähebki väga pikk aeg, siis analüüsides neid põhjusi koorub välja teema, mida peaks hakkama riiklikult käsitlema. Ma jään ikkagi selle juurde, et asja saabumise hetkest algavat menetlusaega peab olema ka võimalik arvestada.

Kõve: Loomulikult peab olema võimalik ka seda arvestada. Küsimus on see, et mis on see üldine reegel, et kui me teeme tabeli, kas siis seal on menetlusaeg koos selle puuduste kõrvaldamiseks kulunud ajaga või ilma selleta. See peaks olema selgelt välja toodud. Kohtunikuna tunneksin ma ennast puudutatuna, kui mulle öeldakse, et mul asjad venivad, kuid tegelikult teen ma korralikku eelmenetlust ja lasen puudused kõrvaldada. Teise kohtuniku, kes lükkab need probleemid tahaplaanile, menetlusajad on palju lühemad.

Kui ma vaatan punkti 2.4, siis siin on kirjas, et „üldjuhul ja arvestatav periood, millal menetlus on nn ooteseisundis“. Seal ongi see koht, et kas seal on see menetlusse võtmise aeg sees või ei ole. See

punkt tekitab meil küsimusi. Ja lisaks menetluse kestvuse ja kohtuasja kogukestvuse eristamine, mis tundub suhteliselt segane.

Luha: Kohtuasja kogukestvust hetkel ei ole, kuigi praegusesse ÕSA-sse on KIS1-e baasil arendatud välja sellekohane. Põhjus on väga lihtne, arendus takerdus selle taha, et KIS1 ei võimaldanud menetlusstaadiumide vahel eristada arusaadavaid etappe. Lootus on, et KIS2 on arendatud paremini ja sealt on võimalik välja võtta adekvaatselt see kestvus.

Kõve: Mina ei tunne seda tehnikat ja ei saa aru sellest. „luuakse menetlus“ ja „luuakse kohtuasi“ – kas need on erinevad mõisted.

Luha: Selgitan seda näite abil. Kui inimene tuleb hagiavaldusega kohtusse, siis luuakse kohtuasi ning samas luuakse ka kohe esimese astme kohtumenetlus. Kui menetluse käigus tema (või keegi teine menetlusosaline) selles samas kohtuasjas edasi kaebab või riigi õigusabi küsib, siis luuakse samasse kohtuasja menetlusi juurde, kuni lõpuks on selles asjas kehtiv ja jõustunud kohtulahend - need menetlused kõik kokku moodustavad ühe kohtuasja. Ühe kohtuasja sees saab olla palju erinevaid menetlusi.

Kõve: Kui kohtunik loob pankrotiasja ja seal kõrval kohtunik teeb veel mitmeid asju, siis kas need ei ole eraldi kohtuasjad?

Luha: Süvenemata täpsemalt asja sisusse, ei saa siin päris üheselt vastata, kuid üldjuhul kui loodavad asjad (nagu sa väljendusid) on seotud selle sama pankrotiasjaga, siis on need menetlused samas kohtuasjas. Samas pole muidugi välistatud, et on vajadus luua täiesti uus kohtuasi, aga see on kohtuniku sisuline otsus lähtuvalt iga asja (menetluse) sisust.

Kõve: Kas need algpunktid langevad üldjuhul kokku?

Luha: Esimesel juhul langevad üldjuhul kokku, st siis, kui kohtusse toodud hagiavaldus on esmane dokument selles asjas. Kui aga on näiteks eelnevalt taotletud hagi tagamist, siis oleks korrektne luua KIS-is juba samas kohtuasjas uus esimese astme kohtu menetlus. Samuti ei lange kohtuasja ja esimese astme menetluse alguspunktid kokku, kui asi tuleb kõrgemaastme kohtust tagasi ja uuesti luuakse esimese astme kohtu menetlus. Ka siis ei ole enam kohtuasja algpunkt ja esimese astme menetluse algpunkt samad.

Kõve: Minu põhilised küsimused olidki need, et kas Riigikohtu statistikale hakkab see dokument mõju avaldama ja kas menetlusse võtmise staadiumid jäävad põhimõtteliselt menetlusstatistikasse kajastuma või mitte. Ma usun, et see on tegelikult hea dokument ja kui see veel korralikult läbi töötada, siis saab selle ka heaks kiita.

Laanet: Mulle tundub, et selle dokumendiga on ära tehtud suur töö ja eesmärk on arusaadav. Mis kogu selle süsteemi juurutamine võiks maksma minna?

Luha: See süsteem on osaliselt juba olemas ja toimis, kuni KIS2 rakendumiseni. Ka praegu on seal aruanded, mis ei ole aegunud ja mis vastavad kohtusüsteemi kasvanud vajadusele. Aga puudu on sealt just see osa, millest enne rääkisime – menetluste kestuste jälgimise, lahendite kvaliteedi, vanade asjade jms aruanded. See toimib praegu paljuski ametnike energia ja vaevaga. Küllalt võimekas operatiivbaas ehk KIS2 on olemas ja toimiv. Andmeladu (ÕSA) on olemas, kuid kui palju ÕSA arendamine maksma läheb ei oska enne öelda, kui lähteülesanne on valmis. Selgituseks, et lühend ÕSA on õiguskaitselise statistika andmeladu koos ette arendatud aruannete kriteeriumitega, kus kasutaja saab ise endale sobival ajal ja kujul koostada aruandeid.

Laanet: Ma saan aru, et eesmärk on kohtute tõhususe tõstmine ja riigiraha efektiivsem kasutamine. Kui see läheb maksma rohkem, kui see protsess tänasel päeval raha võtab, siis on siin minu hinnangul kaalumise koht.

Karja: Kõik see taustajõud ehk see, kuidas andmed tekivad on juba kohtuinfosüsteemis olemas. Uue infosüsteemi arendamise hind võrreldes saadava kasuga ei ole märkimisväärne.

Laanet: Üks näide. Arutasime Riigikogu kodukorra ja töökorra seadust ja selleks, et komisjonis isikulist hääletamist lihtsamaks muuta, siis meile tehtud pakkumise alusel oleks sellise väikse muudatuse hind 350 000 eurot.

Luha: Kui meil oleks 350 000 eurot, siis me saaksime väga võimsa süsteemi. Reaalselt võttes meie praegune arendus ei lähe nii palju maksma, sest suur hulk tööd on tehtud juba 2010.a. Samas kui me üldse ei panusta praegu arendusse, siis me jääme selle juurde, et meil on 4 näitajat: algjäak, saabunud asjad, lahendatud asjad ja lõppjäak.

Laanet: Minu sõnum oli see, et infosüsteeme peab arendama mõistlikult ja mõistliku hinna eest.

Luha: Esimene ÕSA, mis arendati krooni ajal SF rahataotluse abil ja mis hõlmas ka prokuratuuri ning kriminaalpoliitika osakonna vajaduse, maksis miljon krooni ehk 65 000 eurot.

Kiidjärv: Toetan põhimõtteliselt Villu Kõve poolt öeldut. Tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et tsiviilasjades teeb kohtunik esimeses astmes kohutavalt tööd enne, kui asja saab menetlusse võtta. Eriti murelikuks teeb see, et professionaalsetelt juristidelt tulevad väga kehvad hagiavaldused, et selle professionaaliga tuleb suhelda 2-3 korda puuduste kõrvaldamise teemal, kuigi tegemist on ju oma ala spetsialistidega. Mulle jääb see mõistetamatuks, kuidas sellised avaldused kohtuni jõuavad. Tegemist on advokatuuri liikmetega ja hagiavaldused on väga nõrgad. Kulub tohtu aeg, et puudused kõrvaldatakse ja saab asja menetlusse võtta. Kõik see vaev läheb kohtuniku enda statistikasse, aga ta on sellega vaeva näinud 2-3 kuud enne, kui ta saab kätte selge nõudega ja selgelt sõnastatud resolutsioonid ning saab aru, mida isik tegelikult tahab. Seda ei saa arvestada kohtu poolt millegi tegemata jätmise aja hulka.

Järelevalvemenetluse asjad. Siin on kirjas, et „järelevalvemenetlused tsiviilasjades – need on asjad, milles kohus viib läbi kohtuliku järelevalve ja milles kohtute infosüsteemis luuakse kohtus vastav menetlus. Need menetlused ei kajastu üldises tsiviilasjade põhistatistikas ning nendes asjades ei arvestata keskmist menetlusaega ega jõudlust“. Kui te nüüd hakkate kokku arvestama, kui suur hulk järelevalvemenetlusi tegelikult kohtus on ja kui te ütlete seda, et ei arvestata jõudlust, siis sellega ma päris nõus ei ole. Ma olen nõus sellega, et need ei peaks olema üldises tsiviilasjade katlas, kuid nende arvestus peaks käima hoopis teistmoodi. Ajalises mõttes ei ole mõtet neid ka sisse võtta, kuna see moonutab asjade lahendamise tähtaegu. Aga see, et nad jäävad üldse kuhugi kõrvale, ei ole ka õige suhtumine. Kõik, mis tuleneb pankrotiseadustest ja teistest tsiviilseadustest, näiteks nõukogu liikmed, likvideerijad jne – kõigi nende üle peab kohus järelevalvet. See tähendab, et keegi teeb sellega tööd. Eelkõige vastav konsultant või kohtujurist, aga sellele kõigele peab heakskiidu andma kohtunik. Ja seega ma ei poolda seda, et need asjad täiesti välja jätakse.

Luha: Igas kohtus on olemas analüütikud ning kohtusisene asjade analüüsimine ja kohtu sisene kohtunike töökoormuse kajastamine on igapäevane kohtu tegevus. Kui neid järelevalvemenetlusi välja tõstsite, siis seetõttu, et need moonutavad üldist statistikat. Nendes menetlustes ei ole eesmärgiks tõhus ja kiire menetlus, vaid see kestabki pikemalt. Alaealise järelevalve menetlus võib kesta 18 aastat ja me ei saa sellest arvestada ei jõudlust ega keskmist aega. Kordan, et keskmine menetlusaeg ei ole kohtuniku süüdistamiseks välja mõeldud. Me peame jõudma selleni, et kui vaadata kohtuasju sisuliste liikide kaupa, siis keskmine menetlusaeg näitabki seda, et kui inimene esitab asja kohtusse, siis kui kaua tal orienteerivalt läheb aega, kuni ta oma probleemile lahenduse saab.

Pappel: Tuleksin keskmise menetlusaja mõiste juurde. Selles dokumendis räägime mitmest erinevast keskmisest menetlusajast. Siin on kõigepealt arvestuslik keskmine menetlusaeg, lahendatud asjade keskmine menetlusaeg, kujundatud keskmine menetlusaeg ja siis on menetluses asjade keskmine menetlusaeg. Need on väga erinevad mõisted, mille vahel statistikud kui ka kohtunikud peaksid opereerima ja neist aru saama. Kohtuniku koondaruandes on toodud kaks mõistet. Menetluses asjade keskmine menetlusaeg, millest ma saan aru ja mis näitab, kui kaua on mingi asi minu menetluses olnud ja kui kiiresti ma peaksin seda edasi lahendama, et see asi vanaks ei muutuks. Küll aga on minu jaoks arusaamatu arvestuslik keskmine menetlusaeg. Ma saan aru, et see on puhtalt hinnanguline näitaja, mis arvestab juba lahendatud asjade keskmist menetlusaega pluss nende veel minu menetluses olevate asjade keskmist menetlusaega, mille menetlusaeg on kestnud kauem kui juba lahendatud asjade menetlusaeg. Mis on sellise arvestusliku keskmise menetlusaja eesmärk ja mida see kohtunikule ning kohtu esimehele ütleb? Mis kasu sellest on?

Luha: Mida rohkem on statistilisi näitajaid, seda ülevaatlikum ja parem on pilt kohtumenetlusest. Lõppkokkuvõttes on võimalik välja töötada üleüldine näitaja tehes mingi keerulise valemi ja saades mingi indeksi, kuid lõppkokkuvõttes see midagi ei näitaks. Seetõttu on erinevaid menetlusaegade näitajaid palju. Kohtunikul ei olegi tegelikult vaja sellesse detailideni süveneda, kuna kohtunikul on analüütik, kes selgitab kogu statistika olemust ja seda, miks seda kõike tehakse ning tema poole saab alati pöörduda. Arvestusliku keskmise menetlusaaja osatähtsus on aasta-aastalt vähenenud. Mida täpsemaks ja paremini jälgitavaks statistika muutub, seda vähemtähtsamaks muutub arvestuslik keskmine menetlusaeg. Kui mõned aastad tagasi arvestasime seda praktiliselt kõikjal, siis praegu on ta ainult kriminaalasjades üldmenetluses, tsiviilasjades esimeses astmes ja haldusajades esimeses astmes. See on lihtsalt kohtu esimehele mõeldud arvestuslik näitaja. Ta ei näita menetluse kestust täpselt, vaid on pigem selline indikaator, et kui hakkab perioodist perioodi ühes suunas muutuma, siis peab hakkama uurima põhjusi. Kuna me praegu seda kasutame, siis on ta siin ära selgitatud. Me ei ole seda täiesti kõrvale heitnud, kuid ta võib mõningate aastate jooksul oma tähtsuse üldse kaotada.

Pappel: Ma siiski ei saanud vastust sellele, et mida ta ikkagi näitab?

Aavik: See on üks olulisemad menetlusaaja arvestamise näitajaid üldse, kuid menetlusajad ise on vähemoluliseks muutunud. Kui ma ise Justiitsministeeriumisse tuln, oli ainuke menetlusaeg, mida me mõõtsime, lahendatud asjade menetlusaeg. Nende näitajate osas tundus, et kõik on korras ning lahendatud asjade menetlusaeg oli suhteliselt lühike. Samas paistis Eesti silma sellega, et suhteliselt palju oli asju Euroopa Inimõiguste Kohtus, mis andis tunnistust sellest, et midagi oli paigast ära. Asja uurides selgus, et lahendatud asjade keskmine menetlusaeg oli selline, millega oli võimalik manipuleerida. Seda sai teha selliselt, et lahendada kiiresti ära need asjad, mis sisse tulevad, kuna neid asju, mis kapis seisavad, ei võeta arvesse. Tuli leida valem, mis võtaks arvesse ka neid asju, mis kapis seisavad ja siis me alles näeme seda, milline olukord tegelikult kohtutes valitseb. Sai välja töötatud valem, mis võttis arvesse neid asju, mis kohus oli lahendanud kui ka neid asju, mis kapis seisid ja mille suhtes kohus ei näinud ette, millal ta need asjad ära lahendab. Ja selle tulemusena selgus, et 200-300 päevase menetlusaaja asemel olid meil mõnes kohtus 1000 päevased menetlusajad. See oli 2008-2009 ja tänu sellele näitajale saime hakata kohtute tähelepanu pöörama sellele, et probleem on tegelikult nendes asjades, mis seisavad kapis, mitte uute sissetulevate asjade kiires menetlemises. Aja jooksul on arvestuslik keskmine menetlusaeg läinud lühemaks ja ta on täna praktiliselt sama lahendatud asjade keskmise menetlusaajaga. Seega on ta väga oluline näitaja strateegilise juhtimise plaanis ja hindab, kui hästi kohtuorganisatsioon töötab. Kui kohtuorganisatsioon töötab hästi, siis arvestuslik keskmine menetlusaeg on lähedane lahendatud keskmisele menetlusajale.

Pappel: Kui meil on olemas menetluses asjade keskmine menetlusaeg. Kas see ei näita seda sama?

Luha: Selleks näitajaks on üle 365 päeva kestnud menetluste arv. See näitab ka jah. Arvestuslik keskmine menetlusaeg oli väga oluline, kuna sellel ajal ehk aastal 2007 oligi võimalik arvestada ainult lahendatud asjade keskmist menetlusaega. Selleks, et vähendada kapis olevaid asju ja juhtida neile tähelepanu, oli arvestusliku keskmise menetlusaaja arvestamine väga vajalik.

Aavik: Menetluses olevate asjade keskmine menetlusaeg üksinda on täiesti omaette statistiline kategooria, sest neid võib olla väga vähe ja neid võib olla väga palju. Kui me lihtsalt arvutame välja, et mis see lahendamata asjade keskmine menetlusaeg on, siis olukorras, kus neid on hästi vähe või hästi palju võrreldes sellega palju kohus on ära lahendanud, siis see näitaja üksinda kohtu tervist ei näita. Arvestuslik keskmine menetlusaeg võtab arvesse mõlemaid – nii neid, mis ära lahendati kui neid, mis on lahendamata. See on keeruline statistika.

Pappel: Kas sa oled sellega nõus, et kohtunikule on rohkem vaja menetluses asjade keskmist menetlusaega? Kas see arvestuslik keskmine menetlusaeg on tagantjäreli oluline, et kui kiiresti ta asju eelmisel aastal lahendas?

Aavik: Pigem on see jah tagasiside. See on näitaja, mille muutust meie tegelikult jälgime ja sellepärast me soovime, et see tuleks ka statistilistest aruannetest välja. See ei ole selline näitaja, mida peaks igapäevaselt jälgima.

Luha: Kordan, et kohtunikule on oluline see, kui suur hulk tema menetluses olevaid asju on menetluses üle 365 päeva. Arvestuslik keskmine menetlusaeg oli väga oluline ajal, mil infosüsteemil ei olnud võimekust anda detailset ja adekvaatset statistikat ja seega aastal 2007 oligi võimalik arvestada ainult

lahendatud asjade keskmist menetlusaega. Probleemiks, nagu Marko Aavik ütles, olid väga suured jäägid ja nende erinevus kohtute kaupa. Selleks, et vähendada kapis olevaid asju ja juhtida neile tähelepanu, oli arvestusliku keskmise menetlusaja arvestamine väga vajalik. Samuti oli kohtusüsteemi edukuse hindajatel ootus, et üks universaalne näitaja annab hea ülevaate. Tegelikult oleme me täna olukorras, et me saame analüüsida väga paljusid andmeid ja esitada väga konkreetseid näitajaid. Kui me oleme need meetodikas ära selgitanud, siis on need arusaadavad ja kogumis tekib objektiivne ülevaade kohtumenetluste seisust.

Pikamäe: Kohtumenetluses olevaid asju mõõdetakse erinevate parameetrite abil, millel on erinevad adressaadid. Ühed, mis on olulised kohtunikule ja teised, mis on olulised Justiitsministeeriumile. Sellega on põhjendatud ka erinevad mõisteid, kuid nende mõistete definitsioonid peaksid olema selgemalt arusaadavad. Ka tavalugeja, kes statistika kätte võtab, peaks aru saama, millega on tegemist.

Pilving: Kiidan mõistagi töö tegijaid. Jätkan mõistetest. KIS-i ja statistikametoodika üks põhiprobleem on see, et mõisted ei haaku hästi menetlusseadustike mõistetega. Kõige ilmekam näide on keskne mõiste „menetlus“. KIS-i ümber töötajad saavad sellest mõistest absoluutselt erinevalt aru kui kohtunikud. Kui mõistetele antakse palju erinevaid tähendusi, siis hakatakse statistikast valesti aru saama ja see võib tekitada vigu andmete sisestamisel. Üks näide on näiteks Riigikohtus see, et enne seda, kui Riigikohus on asja menetlusse võtnud, on asi KIS-i järgi juba kuskil menetluses. Parem oleks, kui mõisted saaksid võimalikult ühtseks ja seadustega haakuvaks.

Põhiline vaidluse koht, et kas periood, mis kulub puuduste kõrvaldamiseks, peaks menetlusajana arvesse minema või mitte – siin pooldan küll ministeeriumi seisukohta. Vähemalt peaks olema võimalik seda kuidagi kajastada. Näiteks Euroopa Inimõiguste Kohut nende praktika järgi ei huvita see, kas puudused on kohtu või menetlusosalise süül kõrvaldamata. Pigem võiks see statistika anda objektiivse pildi. Me ei aruta seda, kes on süüdi eelmenetluse venimises. Meil on näiteid, kus 3-5 aastat on eelmenetlus kestnud ja see on tegelikult probleem. See pole ka võib-olla kohtu süül nii olnud, kuid kuskil see kajastuma peab.

Siin on ka mõned kummalised seisukohad. Koormuspunktidest on juttu neljandas osas ja on öeldud, et koormuspunkt näitab ära, kui palju kulub vastavasse kategooriasse kuuluva asja puhul kohtuniku tööaega. Siin tuleks täpsustada, et see on ikkagi keskmine aeg. Ühe kategooria raames ei saa me nõuda, et kõiki asju lahendatakse sama ajaga. See natuke kumab siin läbi ja see ei ole puhtalt keeleline vääratus.

Lisa punktis 1.1.9 on statistika pandud sõltuvusse sellest, kas asi saadetakse kõrgemalt poolt tagasi samale koosseisule või teisele koosseisule. Millega see põhjendatud on? Statistika peaks olema objektiivne ja ei peaks sõltuma sellest, kes konkreetselt kohtus asja lahendab. Kohtu koormust objektiivselt näitab ikkagi see, kui palju tööd tehakse, mitte see, kes tööd teeb. Kas siin ei teki ohtu manipuleerimiseks, et panna meelega teine koosseis, et saada statistikasse ilusamad numbrid? Võimalik, et siin on selliseid probleeme veel, kuid see oli üks näide selle kohta, millest tuleks hoiduda.

Luha: Loodan, et mida läbipaistvamaks statistika muutub, seda vähem tekib huvi manipuleerimiseks. Olles kohtunike töökoormusmetoodika komisjoni aastate pikkune Justiitsministeeriumi esindaja, võin öelda, et sealt on läbi käinud erinevaid teooriaid. Ütlen vastuseks Villu Kõvele, selle kohta, et kõnealuse dokumendi lisa on enne KHN heakskiidu saanud kui põhidokument, et selle tingis eluline vajadus kokku leppida kohtute infosüsteemi ühtsed täitmise põhimõtted. Tagasipõikena ajalukku, et ka esimeses KIS-is olid meil kokkulepitud ühtsed täitmise põhimõtted, aga aeg on edasi läinud ja põhimõtted on niivõrd detailseks muutunud, et tänased põhimõtted on KIS tiimi poolt kokkupanud ning seejärel töögrupis selgeks vaieldud. Kuna tegemist ei ole lõpliku dokumendiga, siis see lisa punkt 1.1.9 on üks nendest punktidest, mille suhtes ei ole meil veel ühtset arusaama. See on KIS-i täitmise loogika, et kui asi suunatakse tagasi, siis tuleb see samale esimese astme kohtunike ja uut menetlust ei looda ning menetlus läheb edasi. Samas on sellele põhimõttele mõnes kohtus väga tugev vastuseis. See on üks punktidest, mida tuleb hakata uuesti selgeks vaidlema.

Pikamäe: Märgi see siis ära.

Luha: Hetkel on kuus põhimõttelist teemat, mis on juba tekkinud seoses selle dokumendiga.

Kangur-Gontšarov: Kohtuniku töökoormuspunkti ja töö määratlemine. Siin on märgitud punktis 4, et kui see meetodika valmis saab, siis see kajastub siin. Samas sellest teisest lausest tulenevalt on mulle teada, et hinnatakse töökoormust ajahinnangu põhiliselt, mis tuleneb tegelikult 2009. aasta projektist. Võib-olla oleks see korrektne siit ära võtta, kui see on juba vana dokument. Töökoormusmeetodika töögruppis käivad veel vaidlused ja võib-olla tuleks hinnata töökoormust lähtudes asja keerukusest ning mahukusest.

Luha: Arutasime seda töörühmas ja leidsime, et saame hetkel panna siia 2009. aasta KIS-i heakskiidetud põhimõtted. Hetkel on tsiviili töörühmas kõige keerulisem olukord ja seal ei ole selgeks vaieldud, kuidas sellega edasi minnakse. Lisaks veel on lahkunud kohtusüsteemist selle projekti pikaajaline juht ja vedaja Timo Ligi. Seega ei oska ma prognoosida, millal ja millisel kujul töökoormusmeetodika massidesse jõuab.

Siigur: Mis puudutab seda, kas võtta arvesse etappi enne menetlusse võtmist, siis iva võibki olla selles, et päris välja seda jätta ei saa, kuna siis võib tekkida see, et jäetaksegi asjad kõigepealt mingiks ajaks vedelema ja ei tehta mitte midagi selleks, et see ei kajastuks. Samas peaks olema võimalus see ka üldisest statistikast välja võtta. Veel olulisem on see, et kui tehakse esimese astme statistikat, mis puudutab menetlusaegu, et sealt saaks välja võtta selle aja, millal toimik on esimese astme menetluse kestel tehtud määruse peale esitatud määruskaebusega ringkonnakohtus või kõrgema astme kohtus. Et kõik see aeg ei läheks esimese astme kohtu menetlusaja hulka.

Kolmas ja kõige põhilisem asi on ÕSA. Leppisime koormuspunktide töögruppis kokku ja vaatasime läbi erinevad lisa koefitsiendid ning tegime hästi lihtsa rivi, kus on asja kategooriad ja punktide arv. Jaanuari alguses, kui öeldi, et kõik on korras ja kõik töötab, siis tuli välja, et päris nii see ei ole. Eelmine nädal tuli välja, et kõik on korda tegemata. Kui näiteks keskkonnaasja punktiarv on 40, siis keskkonnaasi alamkategooriaga keskkonnaasi muu on millegipärast 6 punkti. Miks see nii on, ei tea. Ühesõnaga, ärge hakake ehitama udupeent infosüsteemi, mis on nii keeruline, millest te ka ise aru ei saa.

Luha: Sa räägid kahest erinevast asjast korraga. Üks asi on see, kuidas keegi oma tööd teeb või kas keegi on jätnud oma töö tegemata ja ma isegi ei tea, kellega sa RIK-ist rääkisid. ÕSA, mis oli ehitatud KIS1 peale, jõudis edukalt töötada paar aastat ja oli hea töövahend, mis võimaldas kiirelt ja selgelt saada aruandeid ning töökoormus on üks väike osa sellest. Kui ÕSA on valmis, siis sa võib-olla tahad seda isegi kasutada.

Menetlusaja kestvuse arvutamisel on kaks erinevat lähenemist. Üks on see, et menetlusaeg on kohtuniku süüdistamiseks välja mõeldud ja teine on see, et see on lihtsalt statistiline näitaja, mis mõõdab aega, mis kulub kohtusse esitatud probleemi lahendamisele. Loomulikult ma olen nõus ja me oleme arvestanud sellega, et neid erinevaid nõ takistatud perioode saaks aruannetes välja arvutada.

Palm: Mul on samamoodi selle arvestusliku keskmise menetlusajaga seoses mõte. Kui Marko Aavik ütles, et see näitab, kuidas kohtusüsteem toimib, siis see võikski olla sõnastatud nii, et asjade arvestuslik keskmine menetlusaeg kajastabki kohtusüsteemi toimimist, mitte nii nagu ta praegu on sõnastatud, et ta kajastab kohtu efektiivsust. Teine teema oli mõistliku aja kohta. Projektis on kirjas, et võimalusel tuleks arvestada ka kohtueelse menetluse aega. Võib-olla mõelda see üle, et millistes asjades. Aasta tagasi tegi Riigikohus lahendi, kus ütles, et halduskohtumenetluses seda kohustuslikku haldusmenetlusaega arvesse ei võeta.

Luha: Ennekõike on kohtueelne menetlus mõeldud kriminaalasjades. Praegu kohtunik näeb kriminaalasja puhul KIS-ist, kui palju on selle asja eelmenetluseks aega kulunud.

Pikamäe: Määrame tähtaja täiendavate tähelepanekute ja märkuste esitamiseks. Ma arvan, et selleks tähtjaks võiks olla 31. märts. Siis jääb ministeeriumile üks kuu, et vajadusel konsulteerida ka töögruppidega ning seda dokumenti parandada, et saaksime selle juunikuisel KHN-i istungil ära kinnitada. Palusin ka Riigikohtu õigusteabeosakonnal ja üldosakonnal seda statistikaaruannet analüüsida ja ka meil on märkusi, mille esitame. Need puudutavad peaaesjalikult samu rubriike, millest siin täna ka juttu oli.

Esiteks mõisted ja nende määratlused, mis siin on toodud peaksid olema ikkagi nii täpsed kui võimalik, et ei tekiks hiljem ka kaksiti arusaamist.

Teiseks kõik see, mis puudutab menetlusaja arvestamist. Ühelt poolt saab seda vaadelda sellena, et kui kaua võtab inimesel aega lahendi Eesti kohtusüsteemist kättesaamine, kuid teiselt poolt hinnatakse selle alusel kohtuasutuste edukust. Seetõttu võiks menetluse kestvuse arvutamine olla nii detailne kui võimalik ja siin ei tohiks olla ruumi väga ulatuslikeks tõlgendamisteks.

Kolmandaks, kuna tegemist on esimese ja teise astme kohtute statistikametoodikaga, siis tuleks seda ka pealkirjas kajastada.

Muidugi on ära tehtud suur töö ja saab ainult kiitust avaldada ning kokkuvõttes on hea, et me sellise dokumendi heakskiitmiseni juunikuus jõuame.

Külli Luha ootab parandus- ja täiendustepanekuid 31. märtsiks aadressil Kylli.Luha@just.ee.

Otsus: KHN avaldab arvamust kohtustatistika metoodika kohta. KHN teeb ettepaneku täiendada dokumenti ja viia läbi täiendatud dokumendi heakskiitmine juunikuisel KHN-i istungil.

4. Kohtuid puudutavad reformi plaanid – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohus, Priit Pikamäe

Pikamäe: Pean avaldama pahameelt ministeeriumi tegevuse suhtes kahes punktis. Kui Riigikohtu esimees kutsub kokku kohtute haldamise nõukoja istungi ja saadab välja ka päevakorra, siis ei pea Riigikohtu esimees tegema oma päevakorrale ise täiendusi. Kui Riigikohtu esimehel on midagi lisada, siis ministeerium võtab selle päevakorda ja saadab selle kõigile laiali. Teisiti ei ole see mõeldav. Me võiksime selles edaspidi ka niiviisi kokku leppida. Vastasel juhul peame tõsiselt kaaluma, kuidas kohtute haldamise nõukoja kokkukutsumise protseduuri muuta.

Teine asi on sisulisem ja puudutab seda, et mis järjekorras kohtuid puudutavaid muudatusi arutatakse. Mulle tundub, et kui kohtute seadus siiski paneb paika, et kohtuid haldab Justiitsministeerium koostöös KHN-iga, siis on õige see, et ka põhjalikumaid muudatusi ja nende arutamist alustatakse KHN-is. KHN on iseenesest kohtute omavalitsusorgan ja ministeeriumi partner ja ka kohtute haldamise kõige olulisemaid küsimusi peaks siin käsitlema. Seetõttu ei pea ma normaalseks kui kohtusüsteemi jaoks olulisi teemasid arutatakse esmalt kuskil mujal, näiteks kohtujuhtide nõupäeval, ja alles selle tulemusena saavad KHN ja tema liikmed teada, millised on kohtute ümberkorraldamise puudutavad mõtted.

Seekord on ministeerium kohtujuhtide nõupäeva tulemusena toonud KHN-i 3 teemat – kohtukordnike töö ümberkorraldamine, kohtumajade asukohtade määramine või kohtuvõrk laiemalt ja kompetentsikeskuste loomine. Mul on selline arusaam, et neid teemasid peaks arutama ka KHN. Seda enam on kummaline kui KHN-i esimene päevakord saadetakse välja ainult kolme teemaga, kuigi kuskil mujal arutatakse hoopis teistsuguseid ideid. Teen ettepaneku, et ministeerium tutvustab neid ideid täna ka KHN-ile ja KHN-i liikmed saavad avaldada nende ideede kohta arvamust. Ettepaneku teen lähtuvalt kogemusest, mis meil oli umbes samal ajal eelmisel aastal, kus me arutasime Justiitsministeeriumi arengukava, mis puudutas ka kohtusüsteemi haldamist, kuid mille minister oli selleks hetkeks juba kinnitanud. Ma ei tahaks, et see juhtuks ka edaspidi või saaks traditsiooniks, et KHN-i informeerimise kohustus tuleb kõige viimasena ja pärast seda kui kõik otsused on juba ära tehtud.

Aavik: Selle päevakorraga läks natuke nihu ja põhjus on arvatavasti selles, et siin oli mingisugune möödarääkimine. Varasemalt on KHN-is ministeeriumile ette heidetud hoopis seda, et tullakse KHN-i ette poolikute või piisavalt analüüsimate teemadega. Eks me nüüd teame neid soove ja ootusi ning, mis puudutab suuremaid küsimusi, siis anname pigem rohkem informatsiooni kui vähem ja julgeme tulla ka asjadega, milles me ise ei ole veel kindlad.

Põhjus, miks me ei osanud seda KHN-i päevakorras ette näha oli see, et me ei oska siin väga midagi muud rääkida kui seda, et oleme käivitanud kaks analüüsi. Esimene analüüs puudutab kohtuorganisatsiooni kaarti, kus me analüüsime ja otsime vastust küsimusele, kas Eesti kohtuorganisatsiooni ülesehitus, haldusterritoriaalne jaotus ja organisatoorse üksuste suurus on optimaalne. Teine analüüs puudutab võimalike kompetentsikeskuste loomist kohtusüsteemi sees. Kohtusüsteemis on palju selliseid funktsioone, mida võib-olla annab konsolideerida ja saavutada sealt nii rahaline kui kvalitatiivne efekt. Kompetentsikeskuste osas on see idee tulnud välisriikidest, kuna on mõned riigid, kus on seda tehtud. Näiteks on olemas jõustamisega tegelev kompetentsikeskus, kus terve süsteemi kohtulahendeid jõustab üks keskus. Sellise keskuse võimalikkus Eestis vajab analüüsi ja kaardistamist.

Kohtuorganisatsiooni analüüs vaatab ka seda, mis teised riigid on teinud. Analüüs on jaotatud kahte etappi, kus me plaanime selgeks teha millised on need meetodikad maailmas, mida kasutatakse sellistel puhkudel. CEPEJ-il on oma meetodika ja Ameerikas on oma meetodika. Ilmselt on neid meetodikaid palju ja me üritame need kokku koguda, läbi lugeda ja sealt tarkust ammutada. Üritame saada aru, kuidas seda Eesti puhul on kõige mõistlikum teha, milliseid aspekte ja andmeid on vajalik arvesse võtta. Ka seda, et millisena on õigusemõistmise kättesaadavus tänapäeval sisustatud. See on selge, et tänapäeval on infrastruktuuri arendamisega see mõiste väga palju muutunud võrreldes sellega, milline see oli 100 või 250 aastat tagasi. Iseenesest on tegemist väga vana mõistega. Vaatame ka seda, kuidas erinevad riigid, kes on neid teid lähiminevikus ette võtnud, on seda teinud. Milliseid andmeid nad on kogunud, mida nad on analüüsinud, milliseid meetodikaid kasutanud ja millistele järeldustele jõudnud. Me oleme materjalide kogumise etapis ja loodame saada kuu ajaga mingisuguse pildi ette, et milliseid materjale on maailmas olemas, mida on vaja tõlkida ning siis saame hakata neid lugema. Ma ei oska öelda, millal me jõuame nii kaugele, et saame midagi rääkida. Väike lootus on, et sellega saaks sügisel KHN-i tulla, kui meil on endal juba mingisugune pilt ees ja me teame, millest rääkida. Küll me aga midagi kindlat välja ei luba. Sügiseks võiks olla mingi teadmine ja mingi *draft* olemas, mida saaks KHN-is sisulisemalt arutada.

Kompetentsikeskustega on lihtsam, kuna seal väga teooriat taga ei ole, see on rohkem rakenduslik ülesanne. Selle taga on ainult organisatsiooni ja efektiivsuse teooria. Sarnaseid tegevusi konsolideerides peaks suurenema efektiivsus.

Mida ma ka kohtujuhtide nõupäeval küsimustele vastamisega puudutasin, et see puudutab lisaks kohtumajade paiknemisele ja asukohtadele ka kohtuorganisatsioonide enda suurust. Seega on vaatluse all ka see, et mitu halduskohut, maakohut või ringkonnakohut võiks olla. Meil endal ei ole otsust ega eelistust ja me lihtsalt analüüsime neid küsimusi lähtuvalt nendest meetodikatest, mida me leiame.

Lisaks analüüsidele on ministeeriumis käimas menetlusaspektist õigusaktide ülevaatamine, et üritada leida lahendust sellele, kuidas saab menetlusi õgvendades kohtute töökoormust vähendada ja kaotada ära ebaotstarbekaid kaebusi ning muid aspekte, mis menetlustes on. Riigikohtu esimees on ministriga kokku leppinud ka ühe töögrupi moodustamise, mis esimese aspektina võtab vaatluse alla selle, et kas on võimalik loakogu taolist nähtust ringkonnakohtu menetlusse tekitada või olemasolevate instituutide laiendamist ja tõhusamaks muutmist. Need tegevused peavad käima paralleelselt ja on väga pika perspektiiviga tegevused.

Mis puudutab kohtukordnike teemat, siis jah, see on olnud arutelul. Selge on see, et ilmselt 2017. aastal tuleb kohtusüsteemi uus personalikvoot ette. Selle teema kokkuvõtte kohtujuhtide nõupidamisel oli see, et me ei sunni kohtuid just kohtukordnike kallale minema, kuid me näeme seal ühte optimeerimise kohta. Kohtud on vabad pakkuma ise välja oma kokkuhoiu kohti ja sellega on mõislik hakata kohe aasta alguses tegelema, kuna eelmisel aastal me jäime hiljaks ja hakkasime sellega tegelema alles aasta lõpus, kui oli eelarve läbirääkimine. See ei ole uus teema, vaid tuleneb koalitsioonilepingust, et igal aastal peame otsima neid kokkuhoiu kohti, kui vahepeal koalitsioon oma prioriteete ei muuda. Seega peame seda kohtujuhtidega varakult arutama ja kohtud peavad mõtlema selle peale, kuidas järgmise aasta võimalike piirmäärade sisse mahtuda. Keegi seda piirmäära veel ei tea.

Pikamäe: Kas on ettekujutust sellest, millises vahekorras on ministeeriumi poolt ettevalmistavad analüüsid ja Vabariigi Valitsuse maikuu plaanitud arutelu avaliku teenistuse struktuursete reformide osas? Kui vaadata ajagraafikut, siis maikuu tuleb enne kui KHN-i järgmine korraline istung.

Aavik: Ei tea, mida Vabariigi Valitsuse poolt esitatakse. Rahandusministeeriumi inimesed käisid minuga jaanuari alguses rääkimas ja rääkisid neile, et meil on plaanis taolised tegevused, mis puudutavad kohtuorganisatsiooni ja kompetentsikeskusi. Kas ja mis kujul nad lisanduvad Vabariigi Valitsuse ette viidavas Rahandusministeeriumi riigireformi plaanis, seda ma ei osa öelda.

Pikamäe: Aga kes oskab?

Aavik: Ma ei tea praegu, kes oskab peale Rahandusministeeriumi. Kindlasti siis, kui need materjalid tekivad, siis me informeerime sellest. Ma ei ole neid materjale näinud ja meil praegu seda teadmist ei ole.

Pikamäe: Millest kokkuvõttes tuleneb see, et Justiitsministeerium teeb mingisugused ettepanekud Rahandusministeeriumi reformipaketti ja hiljem oleme meie jälle fakti ees. Kas võib ka nii juhtuda?

Aavik: Kindlasti see nii ei juhtu. Me ei pääse sellest, et kui sinna mingid ettepanekud lähevad, siis need ettepanekud on sellised, et nende osas tuleb need analüüsid läbi viia.

Pikamäe: Kuidas on praegu kavandatud nende analüüside valmimine ja millal neid KHN-is võiks arutada?

Aavik: Loodan, et saame sisulisema esimese arutelu teha sügisel. Meie jaoks on see väga uudne ja üks kõige suuremaid tööülesandeid üldse, mida me siiani oleme sellisel kujul teinud. Jätan reservatsiooni, et äkki me töö käigus leiame, et see on veel kaks korda suurem töö ja me sügisel ei jõua sellega KHN-i.

Laanet: Põgusalt käis läbi selline sõna nagu „riigireform“. Täna me tegelikult ei tea, mis selle taga on, mis selle sisu on. Ma kujutan ette, et see peaks puudutama Eesti riigi juhtimist, kuidas seda teha tänapäevaseks ja kohtusüsteem on üks selle osa. See on minu arvamus. Sellest tulenevalt oleks minu arvates eeltööd mõttekas teha, kuid otsuste tegemisega ei peaks kiirustama. Eelkõige peaks poliitilisel tasemel aru saama, mida see riigireform sisaldab, kuidas ta välja nägema hakkab ja kuidas ta minema hakkab. Muidu me teeme lihtsalt topelt tööd. Analüüsid ja eelmaterjal on tark kokku korjata.

Perling: Kohtumajade teema puudutab paratamatult ka prokuratuuri ja kuna politseid laua taga ei ole, siis võin nende nimel öelda, et ka paratamatult neid. Küsimus on selles, et kuhu me piltlikult öeldes läbiotsimistaotlustega kõik sõitma hakkame? Kas meil saavad kohtumajad olema neljas kohas Eestis ja me sõidame või on meil mingisugused elektroonilised lahendused? Kas kohtumajade paiknemise suhtes on mingisugune ajaline perspektiiv selgem? Mis ootab ees kohtumajasid, millal ootab ja kuhu suunas me liigume?

Aavik: Mingis perspektiivis ootab kohtusüsteemi kohtumajade arvu vähenemine ja see on ainukene asi, mida ma saan praegu öelda. Millises perspektiivis ja milliseid kohtumaju, seda peab analüüs ütleva. Arvestades seda, milline on olnud demograafiline muutus Eesti erinevates piirkondades, siis on loogiline, et kohtumajade struktuur peab sinna järgi tulema.

Perling: Kuritegevuse vastase võitluse seisukohast ma eeldan, et Justiitsministeerium teeb siinkohal koostööd ka Siseministeeriumiga. Kohtud, politsei ja prokuratuur on kõik omavahel seotud. Räägime, et ühiskonnas on probleem näiteks roolijoodikutega aga me ei saa sellega tegelda, kuna saame aru, et väikses kohas ütlevad kohtunikud, et nad ei saa olla koguaeg valves, kui seal ongi ainult kaks kohtunikku. Need on laiemad probleemid. Arvestada tuleb sellega, et ühiskond ise muutub tervikuna kiiremaks. Kui me tahame võidelda kuritegevusega, siis me peame asju tegema kiiremini, kuid samas peab säilima kvaliteet ja kompetents.

Pikamäe: Avaldage arvamust. Ministeerium plaanib edasi liikuda kahes valdkonnas. Üks on kohtuvõrk ja teine on kompetentsikeskused. Kas ma saan õigesti aru, et kohtukordnike teema on praegu laua pealt maas?

Aavik: Sellisel kujul on ta maas.

Pikamäe: Kas ei hakata turvateenust sisse ostma? Ükski kohus ei jää ilma valveta? Kantselei töötajad ei hakka turvakontrolli tegema?

Aavik: See, kas kordnik asub kantseleis või mitte on detailne küsimus.

Pikamäe: Detailne küsimus ei ole see, kas kantselei juhataja peab hakkama turvakontrolli tegema või mitte.

Aavik: Võib-olla kuskil majas, kus on kaks kohtunikku, ongi see optimaalne, kuid see on kohtute tasemel teema.

Pikamäe: Seega on see küsimus jäetud praegu konkreetse kohtu esimehe otsustada?

Aavik: Jah.

Altuhoval: Kus see otsus on sündinud, et kohtud saavad ise otsustada?

Aavik: See otsus sündis viimasel kohtujuhtide nõupäeval ja seda saab materjalidest ka lugeda. Nõupäeva lõpus leppisime nii kokku, et kohtud võivad ise teha ettepanekuid, kuidas kohtusüsteemis 2017. aastal kokku tõmmata 38,5 kohta. Me ei tea, mis see kvoot tuleb, kuid lähtume praegu sellest numbrist.

Jaaksoo: Kuidas see piirmäär tekib ja millal see võiks tekkida?

Aavik: See tekib nii, et võetakse tööeline elanikkond ja arvutatakse mingite valemite alusel. Rahandusministeerium arvutab seda.

Jaaksoo: Aga kuidas see arv Justiitsministeeriumi sees jaotatakse? Kas ministeeriumile antakse kindel piirarv ja kuidas seda kohtute suhtes jaotatakse?

Aavik: Jah, ministeeriumile antakse konkreetne arv. Eelmine aasta me saime pluss 14 kohta, kuna meil oli kohtujuristide reform ja see aasta võime saada natukene miinust või kui hästi läheb, siis saame võrdsest. Ma ei tea kuidas järgmised kvoodid tulevad. Kohtusüsteemil läheb hästi, kui ta saab võrdse osa kogu justiitsüsteemi peale.

Pilving: Jõulueelses KHN-is jäi minu meelest kõlama üldine arusaam, et kui kohtusüsteemis peame kedagi koondama ja ametikohti kärpima, siis see saab käia koos kohtu mingite ülesannete kärpimisega, kuna meil ei ole praegu üleliigseid inimesi. Kordnikud ei ole kohtutes üleliigsed ja kui me neist vabaneksime, siis me peaksime asemele võtma eraturvafirmad. Siin on vale see lähenemine, et kohtud ise vaadaku. Koos peame vaatama, mida oleks mõistlik kohtute ülesannete hulgast välja jätta ja milliseid ülesandeid saaks efektiivsemalt täita.

Küllap peame kohtusüsteemis rahvaarvuga ühte sammu astuma. Välismaa kogemust tuleb muidugi vaadata, kuid manitsen selliste loosungite järgi seda tegemast, et CEPEJ on andnud meile mingeid juhiseid, et kõige optimaalsem on 60-80 kohtunikku ja ainult suured kohtumajad. See võib mingis suures Euroopa riigis olla õige, kuid meie peame leidma ikkagi Eesti jaoks optimaalsed lahendused. Me ei saa teha muudatusi selle järgi, mis on Saksamaal või mujal riikides. Siin tuleb arvestada õigusemõistmise kättesaadavust nii professionaalsetele menetlusosalistele, riigile kui ka maapiirkondade elanikele. Optimaalsust ei tohi kindlasti vaadata ainult kuluefektiivsuse järgi, vaid tuleb arvestada ka õigusemõistmise kättesaadavust. Kas sa saaksid probleemi esimese poole kohta midagi kommenteerida? Kuidas ministeerium aitaks leida neid kohti, kust kohtud saaksid kokku hoida?

Aavik: Saame ainult nõuga kaasa aidata.

Pilving: Ülesanded tulenevad ju seadusest ja neid ei ole kohtud ise enda peale võtnud.

Aavik: Selgitasin, et on käimas ka töö selle kallal, mis võiks menetlusseadustikes muutuda ja milliseid ülesandeid kohtutelt vähemaks võtta. Kahjuks ei käi need asjad siiski päris paralleelselt koos personali- ja eelarvekärpimisega. Oleme valmis selleks, et 2017. aastal tuleb mingi uus personalikvoot ja selleks ajaks ei pruugi olla valmis menetlusseadustike muudatused.

Pilving: Juba mitmendat KHN-i ootame HKMS-i muudatusi, mis kvoodi täitmisesse annaks oma panuse. Lubatud ajal ei laekunud väljatöötamiskavatsust.

Aavik: HKMS muudatused on töös, kuid paraku mitte minu vastutusallas. Mul on sellest väga kahju ja ministeeriumis olen selle eest seisnud ja igal võimalusel meelde tuletanud, et nende muudatustega tuleb tegeleda.

Pappel: Taas räägime paari aasta perspektiivist – kuni aastani 2017. Kas ei oleks kuidagi võimalik prognoosida Eesti rahvastiku vähenemist ja sealhulgas ka seda, kui palju kohtusüsteem seoses sellega ennast kokku tõmbama peaks? Võiks vaadata lõppeesmärki, kuhu kohtusüsteem peaks välja jõudma. Siin on tegelikult väga mahukad ja olulised reformid ning igal asjal on rahaline mõõde. Millises ulatuses kohtusüsteem peaks ennast lõppkokkuvõttes kokku tõmbama? Enne kui me enda lõppeesmärki ei sea,

siis on võimatu teha ettepanekuid või analüüse, millised on parimad viisid eesmärkideni jõudmiseks. Kas siinkohal on arvestatud ka seda, et kohtusüsteem on üks kolmest võimuharust? Oleme ikkagi siiani harjunud ennast võrdlema Vabariigi Valitsuse ja Riigikoguga. Tõsi, esimese ja teise astme kohtud on Justiitsministeeriumi haldusalas, kuid me täidame õigusemõistmisega siiski väga olulist riigi tuumikfunktsiooni. Kas sellest aspektist on ka asja vaadatud või peavad kohtud aitama kaasa ministeeriumile personalikvoodi saavutamisel? Siin tuleks kohtusüsteemi ikkagi eraldi vaadata.

Mis puudutab kohtumajade arvu vähendamist. Üks asi on riigireform, aga Vabariigi Valitsusel on eesmärgiks tagada teenuste kättesaadavus ka maapiirkondades. Kui me plaanime hakata kohtumaju kuskil kinni panema või selle võimalikkust analüüsima, siis kuivõrd see selle ideega kokku läheb. Seda võiks samuti analüüsida.

Nõustun Ivo Pilvinguga selles osas, et kohtumaja suuruse küsimuses tuleb kindlasti arvesse võtta ka Eesti väiksust.

Mis puudutab menetlusseadustike muudatusi, siis HKMS-i muudatuste ettepanekuid tegin kunagi KHN-is ja lähtusin sellest olukorrast, kus tööpoolest Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegium oli ülimalt ülekoormatud ning ei arvestanud absoluutselt seda eesmärki, millest me täna räägime, et kohtusüsteemi kokku tõmmata. Uue eesmärgi valguses tuleb võib-olla seniseid seisukohti revideerida ja neid muudatusi täiendada. Praegu me ei saa rääkida, et tollased ettepanekud teenisid just seda eesmärki.

Mis puudutab kompetentsikeskuste loomist, siis igasuguse tsentraliseerimise osas ma ei ole kuigi optimistlik või pooldav. Sellesse peaks väga ettevaatlikult suhtuma. Kas selline asi ikka toimib? Kui praegune süsteem toimib, siis ei tea, kas seda oleks mõttekas hakata kusagile tsentraliseerima.

Arutasime kohtus ka kohtukordnike arvu vähendamist ja siin tuleb vaadata ka rahalist mõõdet, mis on inimeste arvu vähendamise taga. Kas teenuse sisse ostmine on rahaliselt üldse mõistlik? Me ei saa lihtsalt mingit kriteeriumit eesmärgiks võtta, et tuleb näiteks lihtsalt inimeste arvu vähendada, kui lõppkokkuvõttes rahaline tulemus on hoopis negatiivne ja riigile kahjulik.

Kõve: Materjali lugedes tundub, et liigume sinna, et Tallinnas ja Tartus on üks kohtumaja ning võib-olla Eestis üldse üks kohus. Eks seda tulebki analüüsida, kas see peabki nii olema. Peab kindlasti ajaliselt ka kaugemale mõtlema.

Kompetentsikeskus jäi minule ebaselgeks. Mida selle all mõeldakse? See tundub moodne ja hea, kuid samal ajal ka ärevust tekitav. Mida see andmesisestus ja KIS-i täitmine endast kujutab ja kuidas seda ette kujutatakse? See on ikkagi menetlusega seotud asi. Kuidas see kohtust ära viiakse? Millist kompetentsi teie olete mõelnud seal tsentraliseerida? Kuidas see andmete sisestamine välja näeb, kui see lahutatakse kohtuasja menetlemisest?

Aavik: Sloveenias on tehtud jõustamiskeskus ja see on näide, mis selle idee meile pähe istutas ja mida me uurime. Samal ajal analüüsime, kas kohtutes on veel selliseid tegevusi, mida saaks tsentraliseerida. Meil ei ole veel mingit otsust, kas on selliseid tegevusi ja kas neid saab kokku panna ning ühtse keskuse alla viia. E-toimiku süsteemiga on väga suur osakaal andmete sisestamisel asja alustamisel, kui asi tuleb kohtusse sisse. Tuleb kontrollida, kas kõik andmed on õigesti sisestatud ja klassifitseeritud. Kui tuleb paberil asja registreerimine ja skaneerimine, siis võib-olla saavutame kolmandiku efektiivsust, kui me seda teeme ühes kohas. Samas see võib olla ka ebamõistlik ja seda kõike tulebki analüüsida. Meil on probleeme ka andmete sisestamise kvaliteediga ja kui seda põhitöö kõrvalt teha, siis andmete kvaliteet võib-olla kunagi ei parane aktsepteeritaval määral. Samas, kui suurema osa andmete sisestamisest teeb ära sellele spetsialiseerunud ametnik, siis võib-olla kvaliteet paraneb. Need on küsimused, mida peame uurima.

Perling: Kohtukordnike teemal julgen sõna võtta sellepärast, et ma olen käinud väikestes prokuratuurides. Võib-olla on see kohtu esimeeste teema ja võib-olla ministeeriumi teema, kuid kui kohtukordnikud täiesti ära kaovad, siis see on risk nii prokuröridele kui ka menetlejatele. Väikestes majades on üks-kaks prokuröri ja kui ühte neist ei ole, siis on prokurör üksi inimesega, kes prokuratuuri tuleb ja kes ei pruugi olla kõige positiivsemalt meeletatud. Prokuröride paanikanupu signaal läheb kohtukordnikele, kuid nemad ütlevad, et nad on kohtukordnikud, mitte prokuratuuri turvalisust tagavad ametnikud. Ma loodan, et see on vale info ja olen suunanud prokurörid sellel teemal kohtu esimeestega rääkima. Ministeerium peaks ka sellele mõtlema, et nendes väikestes majades on ka prokurörid, kelle

juurde satuvad tulema ka halvasti meelestatud kliendid. Prokuröride turvalisus väikeses kohas on täiesti omaette teema.

Vallikivi: Kordnik kohtus on kindlasti ka kohtu autoriteedi küsimus ja see on aspekt, mille peale peaks kindlasti mõtlema.

Loide: Ma toetan Lavly Perlingut kõiges, mis ta rääkis. Ma arvan, et reegel ei tohiks olla see, et väikestes majades ei saa tagada kiireid menetlustoiminguid. Ma arvan, et toimingud on seal tagatud, kuid kuna kiireid toiminguid on vähe, siis ei ole põhjust hoida ühte kohtunikku majas palgal vaid kiirete asjade lahendamiseks, vaid see kohtunik teeb ka muud tööd, tehes ära ka need kiired asjad. Prokuratuuriga on aegajalt tulnud jutuks see, et on ka puhkuste perioodid, kuid oleme üritanud neid olukordi lahendada.

Mind teeb kurvaks see, et peame alustama läbimõtlemisest, kuidas ja kus teha kärpeid. Kusjuures täna siin on kõlanud, et plaanis on ka seadusemuudatused. Kõigepealt tuleb kokku tööühm, mis hakkab neid seadusemuudatusi planeerima ja analüüsima ning selle tulemusena muutub kohtumenetlus kas lihtsamaks, astmeid vähemaks või tulevad mingid muud muudatused. Me ei saa ju enne koondada kohtutest 38 inimest, kui neid muudatusi ei ole veel toimunud. Ülesanne kohtutele on läbi mõelda kokkutõmbamise kohad järgmisteks aastateks. Ma ei saa nõustuda ka selle seisukohaga, et kohtul on vabad käed vaatamiseks, kust kokku tõmmata. Nii, nagu Ivo Pilving ütles, siis kohus töötab praegu optimaalselt nende inimestega, kes meil on, täites neid ülesandeid, mis meil praegu on ja meil ei ole vabu käsi. Meile on tehtud ka ettepanek ühildada kantselei töötaja ja kordniku amet, kuid loodetavasti on tegemist mängulise ettepanekuga. Kui andmesisestus peaks olema kvaliteetsem, siis kordniku töö kõvalt ei ole võimalik sisestada kantseleis kvaliteetselt andmeid.

Kui praegu peaksime inimesi kohtus koomale tõmbama, kuid uued kriminaalmenetluse seadustiku muudatused toovad kohtutes kaasa töökoormuse tõusu ning eelnõus on juttu ka vajadusest suurendada kohtunike arvu ja personali, siis kostub see kokku kuidagi kummalisena. Tööd tuleb juurde ja juurde peaks tulema ka personali, kuid samas peab inimesi kohtus vähendama. Kui rääkida riigireformist ja kohtute reformist, siis ma mõenan, et kahe kohtunikuga kohtumaja ilmselt ei pruugi olla efektiivne ja mõistlik, aga seda reformi ei saa viia läbi ainult kohtuid vaadates, vaid see on seotud ühiskonnaga laiemalt. See on seotud ka politsei ja prokuratuuriga ning ei saa mööda vaadata ka regionaalsetest arengutest.

Kikerpill: Liivi Loide juba puudutas seda teemat, et tundub, et Justiitsministeeriumis üks osakond toodab kohtule järjest erinevaid järelevalve valdkondi juurde ja teine osakond mõtleb, kuidas saaks kohtuid kärpida. See vastuolu on äärmiselt terav ja mõistmatu. Lavly Perling ilmselt räägib põhiõiguste paketi jõustumisest lähemalt ja sellest, mis meid ees ootab. See on üks suur valdkond. Kui tagasi minna kärpe juurde, siis peaks järgima, et kui kohtule tuleb tööd juurde, siis võib-olla selle tulemusel jääb kuskil tööd vähemaks ning sealt saaks inimesi kärpida. Kas seda on jälgitud? Kui eestkoste asjad tulid mõni aasta tagasi kohtu järelevalve alla ja neid asju on üle Eesti tuhandeid, siis kes seda tööd varem tegid ja kuidas on see asi ülesehitatud. Kui kohtule antakse kohustusi juurde, siis peab selleks olema ka vastav ressurss. Eesti väikseima maakohtu esimehena on mul hea meel deklareerida veelkord, et Pärnu Maakohus oma 22 kohtunikuga on kõige efektiivsem Eesti kohus, kus kõik näitajad on üle 100%.

Kerstna-Vaks: Mina olen väga mures sellepärast, et kui maikuu on vaja midagi Rahandusministeeriumile raporteerida ja kohtujuhtide nõupäeval öeldi väga selgelt välja, et kui te ise selleks valmis ei ole, siis teeb seda Rahandusministeerium oma kätega ning analüüside valmimise aeg ei ole teada ja KHN-i ette tullakse nendega alles septembris, siis septembris võib kõigeiks selleks olla juba suhteliselt hilja. Mina küll sellest mingit teistsugust arusaamist tänaste repliikide alusel ei saanud.

Täna saime teada, et kohtujuhtide nõupäeva ja KHN-i vahel on keegi välja mõelnud, et kohtukordnike reform ei ole enam kohustuslik. 19. veebruaril oli see enam kui kohustuslik. Tegelikult ma saan ministeeriumist aru, kuna me käime kõik ümber palava pudru. Kui rahvaarv Eestis väheneb ja raha on vaja kokku hoida, siis küsimus ei ole kohtukordnikes, vaid selles, et kui me räägime, et kohtult tuleb võtta ära ülesandeid ja me tahame muuta seaduseid, siis tegelikult seadusemuudatused ei mõjuta kohtute turvalisusele kuluva ressursi hulka. Seadusemuudatustega soovitakse tegelikult saavutada seda, et õigusemõistmise poole peal ei oleks nii palju inimesi. Me võiksime selle endale ausalt välja öelda, et küsimus on kohtunike ja neid konkreetselt teenindavate isikute arvus. Kõige suurema kokkuhoiu saab kohtujuristide pealt ja esimese astme kohtuistungis sekretäride pealt. Praegu on ministeerium otsinud lihtsalt variante, kuidas selle poole peale mitte minna ja võtta see võimalik 38 kohta

abiteenistuste poolelt. Kui ministeerium ütleb, et enam see ei ole kohustuslik, vaid see on teie valik, lugupeetud kohtujuhid, siis tegelikult ütleb ministeerium, et teil on kirves ja poomisnõõr ja te võite ise valida, kummaga te ennast ära tapate.

Riigi peaprokuröri ja maakohtu esimehe poolt oli väga asjakohane see viide, et kohtukordnikud tagavad ka prokuratuuri turvalisuse. Paraku see nii praegu on ja ilmselt on see ka mõistlik. Võiksime hakata rääkima päris probleemist, et kui on vaja kokku tõmmata, kust seda realselt teha saaks. Praegu tegeleme ainult abifunktsioonidega. See teema, et ühelt poolt peab inimesi koondama ja teiselt poolt seoses uute kohustustega juurde võtma, tuleks võtta jutuks ka Vabariigi Valitsuses ja Rahandusministeeriumis, kus tegelikult neid numbreid ette antakse.

Aavik: Tahtsin täpsustada seda, mida Rahandusministeerium teeb. Mis puudutab pikas perspektiivis suuremaid kokkuhoiu kohti, siis neid kohti peaksidki need analüüsid otsima ja neid Rahandusministeerium meie eest ära ei tee. Need võiksid kaasa tuua ulatuslikke struktuurseid muudatusi, mis annavad kohtusüsteemile hingamisruumi. Loodetavasti on võimalik seda sama, mis praegu, teha vähemate inimestega ja kvaliteetsemalt, kuid selle vastuse annavad meile tehtavad analüüsid.

Peame olema valmis selleks, et 2017. aastal tuleb uus piirarv ja kui piirarvu ei täideta, siis võetakse raha ära. Minu jaoks on see reaalsus ja ma pean parimal viisil tagama, et kohtud oleksid selleks valmis. Ma ei tea, mis see piirav on. Praegu me opereerime 38 kohaga ja kui see piirarv on 15, siis on hea, kui me oleme olnud suuremaks arvuks valmis. See on see, mille Rahandusministeerium teeb meie eest ära nii, nagu ta tegi ka 2016. aastal. Võime rääkida, et kohtusüsteem on iseseisev võim. On küll, kuid ka Riigikohtule antakse piirarvud ja kui terve riik peab kokku tõmbama, siis peavad kõik kokku tõmbama.

Siigur: Olen nõus sellega, et tuleb kokku hoida. Kokku tuleb hoida raha, mitte ametikohti ega mingeid hulki. Totter on rääkida sellest, et me koondame 38 kohtukordniku kohta, kui me tegelikult juba teame, et palkame turvamehed, kes ei ole kvaliteedi mõttes paremad ja kes lähevad kokkuvõttes kallimaks. Ma saan aru, et Rahandusministeerium käib ja arvutab, kuid Vabariigi Valitsuse laua taga on justiitsminister samamoodi nagu rahandusminister. Justiitsministri kohustus peaks olema rõhutada seda, et inimeste arvu kärpimine ei too tegelikult mingisugust kokkuhoidu. Teine pool on see, et kui tuleb kokku hoida, siis tuleb võtta kogu see raha, mis kohtute peale kulub, sh ka see raha, mis kulub erinevate arenduste, andmebaaside ja infosüsteemide peale ning tuleb arvutada kokku mingi summa, mis tuleb sealt kokku hoida.

Kohtule pandud ülesandeid tuleb samuti laiemalt vaadata. Kui on vaja tuleb muuta seadusi ja kui on vaja, siis tuleb muuta ka põhiseadust. Kohtumõistmine on väga kallis tegevus, kuid koguaeg pannakse sinna erinevaid asju juurde.

Pikamäe: Usun, et kõik on seda meelt, et igasugused kärpeplaanid kohtusüsteemis tuleb KHN-is läbi arutada. Kui on vaja, koguneb KHN ka erakorraliselt ja KHN-i kõrvale jätmine ei tule kõne alla. Juunikuisesse KHN-i võiksime plaanida eraldi aruteluteema, mille võiks üldistades pealkirjastada kui „Kokkuhoiu leidmine kohtusüsteemis“. Paneksime lauale erinevad variandid, mida saaks mõistlikult arutada ja mille vahel saaks argumenteeritult otsustada. Praegu käib nagu tulekustutamine teadmata eesmärki, mida soovime saavutada. Peaksid olema selged kokkuhoiu kohad ära märgitud ja ma arvan, et selleks ei ole vaja mingit analüüsi, vaid on suhteliselt teada, kust neid võtta.

Mis puudutab asja sisu, mida Marko Aavik täna tutvustas, siis ma arvan, et mis puudutab kohtuvõrgu ümberjoonistamist, siis see on mingis mõttes paratamatu. Ma ütlesin ka oma kohtunike täiskogu ettekandes, et olukorras, kus demograafilises olukorras mingist paranemist näha ei ole, on see vältimatu. Meil tuleb märkida ära, millised on õigusemõistmise kättesaadavuse kriteeriumid ja selle järgi vaadata, millised kohtumajad on otstarbekas alles jätta ja millised mitte.

Kohtukordnike teemat oleme KHN-is arutanud eelmise advokatuuri esimehe algatusel vähemalt kaks korda. Ma olen koguaeg olnud seda meelt, et praegune kordnike süsteem vajab mõtestatud ümberkorraldamist. Kordnikud, kes on kõrges eas ja kes teenivad kohtumajades pensionile lisa ei pruugi tagada kohtute julgeolekut. Kuid seda teemat tõstatades ei mõelnud ma kunagi seda, et kohtukordnikud peaks üldse ära kaotama. See on lihtsalt hea õnn, et kohtumajades ei ole pikalt olnud ühtegi tulistamist ega kallaletungi. Täiesti läbimõtlematud on sellised ideed, et panna kantselei juhatajale ka kohtumaja sissepääsu turvamise ülesanne. Kohtumajade turvalisus on vältimatult oluline ja siin ei saa teha

järeleandmisi vaatamata sellele, et meil on õnneks olnud pikka aega rahulik periood. Ei ole vaja mingit intsidenti, et seejärel avastada, et tegelikkuses on kõik kohtumajad turvamata. Selle teemaga on vaja tegeleda, kuid kindlasti ei saa sellega tegeleda nii, et kaotame kohtukordnikud ära.

Kompetentsikeskuste suhtes olen ma skeptiline. Mistahes teenistuse ära võtmine kohtute juurest on kohtusüsteemi organisatsiooni nõrgestamine. See tähendab osade praeguste funktsioonide kohtu juurest ära võtmist ja andmist täitevvõimu kontrolli alla. Sellel on omad puhtalt riigiõiguslikud riskid. See oleks sama, kui Riigikogult võtta ära eelnõude osakond ja anda see Vabariigi Valitsuse juhtida. Siis ei saaks enam rääkida sellest, et Riigikogu ise otsustab selle kompetentsi üle, mis eelnõude ettevalmistamisse läheb. Olen nõus ja selle võiks ka ühe teemana siia analüüsi võtta, et võiks teha ühtse kohtuhaldusasutuse. Võiks koondada mingid teenindavad funktsioonid ühtsesse asutusse, kuid siis tuleb selle asutuse juhtimine välja töötada nii, et tagatud oleks kohtuvõimu sõltumatus teistest võimudest. Ma ei kujuta ette, mida siin praegu nende kompetentsikeskuste all üldse mõeldakse. Mis peaksid üldse olema sellised funktsioonid, mida saaks lahutada kohtuasja menetlemisest ja öelda, et sellega ei pea tegelema kohus, vaid keegi teine? See mõte iseenesest on natuke toores. Fakt on see, et siin on oluline ka riigiõiguslik külg, mida ei saa jätta tähelepanuta. Ma arvan, et siin võiks mõelda selle ühtse kohtuhaldusasutuse loomise peale, kuid selle asutuse juhtimine vajab eraldi läbimõttlemist.

Õige on ka see, mille juurde me Lavly Perlingu poolt tõstatatud järgmise päevakorrapunkti juures tuleme, et igasugune vähendamine saab käia käsikäes ülesannete kriitilise ülevaatomisega. Praegu me näeme, et ülesandeid tuleb aina juurde ja Justiitsministeeriumi üks osakond ei tea, mida teine osakond teeb. HKMS-i muutmine, mis vähendaks oluliselt kinnipeetavate kaebuste voolusid, seisab juba kuude kaupa. Kas keegi oskab vastata, kus need muudatused seisavad?

Karja: Tööplaanis on pandud eesmärgiks väljatöötamiskavatsus välja saata 1. märtsil, kuid seda lubati teha nüüd ühe või kahe nädala jooksul.

Pikamäe: Tuletan meelde, et selle eelnõu kiitis KHN printsiiabis heaks juba detsembrikuus, enne jõule. 3 kuud on läinud, kuid oleme ikka samas punktis, kus me olime detsembrikuises KHN-is. Siin on mingisugune põhimõtteline arusaamatus.

Aavik: Kompetentsikeskuste osas ma tahtsin täpsustada, et meil ei ole sellist ideed, et see kohtusüsteemist ära viia. Kui rääkida funktsioonide konsolideerimisest kohtusüsteemi siseselt, nagu täna üks maakohus korraldab kõigi kohtute eest talaaride hankeid ja toimiku kaasi, siis võib muid funktsioone ka ühe kohtu juures asuv kompetentsikeskus teistele pakkuda. Me ei plaani funktsioone kohtusüsteemist välja viia.

Pikamäe: Fakt on see, et kui need analüüsid valmivad, siis tuleb neid KHN-is arutada.

Aavik: Jah, seda küll.

Otsus: KHN avaldab arvamust 19. veebruari kohtujuhtide nõupidamisel tutvustatud kohtuid puudutavate reformi plaanide kohta.

13.00-13.30 lõuna

Lahkusid Marju Agarmaa, Marko Aavik, Margit Lauri. Saabusid Heili Sepp ja Kristel Siitam-Nyiri.

5. 1. septembril 2016. aastal jõustuvad kriminaalmenetluse seadustiku muudatused– KS § 41 lg 3 p 4 – Riigiprokuratuur, Lavly Perling; Justiitsministeerium, Kristel Siitam-Nyiri

Pikamäe: Riigi peaprokurör tegi ettepaneku arutada 1. septembrist 2016. aastal jõustuvat kriminaalmenetluse nn põhiõiguste paketti ning kohtusüsteemi ja prokuratuuri valmisolekut selle rakendamisel.

Perling: Mulle meeldiks, et protokoll jäänuks täna märk, et KHN ütleb ja kõik kohtu esimehed kinnitavad, et riik on valmis nendeks muudatusteks, mis 1. septembrist kriminaalmenetluse seadustikus jõustuvad. Kuna ma annan endale aru, et kõik on muudatusi lugenud, siis ma ei hakka laskuma detailidesse, kuid ma annan ülevaate kolmest põhipunktist.

On kaks põhilist punkti, kust tuleb kohtutele tööd juurde. Prokuratuur räägib nendest punktides, kuna töö ei lähe prokuratuurilt ära, vaid paljud toimingud pigem dubleeritakse ja kuna prokuratuur vastutab muu kuritegevusevastase võitluse eest, siis me oleme selgelt seotud ka kohtute valmisolekuga.

Esimene punkt on läbiotsimised, milleks praegu saavad loa anda kohus ja prokuratuur ning edasilükkamatutel juhtudel ka uurimisasutus. Need proportsioonid riigis aastal 2014 olid sellised, et 273 luba on antud uurimisasutuste poolt, 866 prokuratuuri poolt ja 113 kohute poolt. Kuna infosüsteem tegelikult ei võimalda kanda eraldi läbiotsimismäärust sisse, need on seal vabatoimingute all, siis tegelikult me oleme teinud selle analüüsi lihtsalt enda jaoks, et me teaksime, milline see muudatus on. Suurusjärk on see, et 1000 läbiotsimisloa andmist tuleb kohtutele juurde, kui me jätkame sama praktikaga. Meie jaoks on oluline see, et kohtud kinnitaksid, et lisaks sellele, et kohtud saavad hakkama 1000 täiendava läbiotsimisega, siis selle kõrval on ka kaks teist olulist rasket kuritegevuse vastase võitluse instrumenti, milleks on jälitustegevuse load ja vara arestimised.

Midagi kohtutele ette heitmata teame, et kahjuks on selliseid olukordi, kus meil kulub nädal vara arestimiseks. Prokuratuur esitab taotluse ja kui tegelikult me saame selle loa nädalaga, siis päris mitu korterit müüakse selle ajaga maha ehk kuritegelik tulu jääb riigil kätte saamata. Need load peavad tulema kiiresti.

Läbiotsimisest ja selle olemusest ei pea ma selles seltskonnas pikalt rääkima ja selge on see, et päeva-paari pärast ei saa minna läbi otsima. Läbi otsima tuleb minna vajadusel kiiresti ja kui me räägime põhiõiguste kaitsest, siis me lähme seda tegema suuresti kannatanu põhiõiguste kaitseks. Kokkuostupunktid, narkootikumid ja vara on see, mida me otsime. Kannatanute põhiõigustele tuleks ka alati mõelda.

Ma ei tea, kuidas on kohtute infosüsteemiga, kuid RIK on öelnud, et nad ei ole nendeks muudatusteks valmis.

1000 läbiotsimise kõrval tuleb juurde vahistamisregulatsiooni muutmisest tulenevad muudatused. Praegu on nii, et me tuleme kohtu ette ja taotleme kuni kuueks kuuks vahi alla võtmist. Vahepeal saab kaitsja taotleda kontrolli ja kontrollitakse põhjendatust vahistamiste puhul. Uus regulatsioon näeb ette, et me tuleme kohtusse ja saame vahistamisloa kaheks kuuks ning võime taotleda selle pikendamist järgnevalt: teise astme kuriteo puhul maksimaalselt kuni neljaks kuuks, esimese astme kuriteo puhul kuni kuueks kuuks ja alaealiste puhul kuni kaheks kuuks. Meie oleme valmis tulema kohtu ette, kui kohus võtab meid vastu ja on olemas. Olemas peab olema ka kaebemenetluse ressurss, mis hakkab tulema, kui me iga kahe kuu tagant tuleme pikendamist küsima. Praegu on nii, et prokuratuur teeb taotluse, kohus vaatab läbi ja põhjendatuse kontroll käib kaitsja taotluse alusel. Nüüd tulevad täisistungid sinna taha lisaks sellele, et kaitsja peab ikka taotluse esitama ja kohus peab ikka kontrollima põhjendatust. Mõlemad peavad tegema selle töö ära.

See sama puudutab tegelikult ka läbiotsimisi. Me ei ole mõelnud seda, et läbiotsimiste puhul kohus ei peaks saama kontrollida. Isegi kui me anneme edasilükkamatul juhul loa, siis me tuleme järgmisel päeval ikkagi seda läbiotsimisluba kohtusse taotlema kõigi materjalidega.

Milline on hilisem mõju kuritegevusele, seda näitab aeg. Millised on alternatiivid läbiotsimisele, seda aitab võib-olla ministeerium siin mõelda. Ise suutsime leida kaks alternatiivi. Üks on see, et me ei tee läbiotsimisi. Teine on see, et vahepeal tagab politsei läbiotsimiskoha puutumatus. Ilmselt ei ole politseil võimalik tagada kõigi läbiotsimiskohtade puutumatus selleks perioodiks, kuni kohus otsustab. Kohtul on aega vaja. Ajakulu teeb suuremaks see, et prokuratuuris kehtib põhimõte, et kui sa annad läbiotsimismääruse, siis sa pead olema selgelt kursis asjaga. Sa pead teadma tõendeid ja aluseid enne, kui sa läbiotsimise loa annad. Me ei saa rääkida kõrgemast põhiõiguste kaitsest, kui me kohtule ei anna võimalust olla kõigega kursis. Kohus peab vaatama toimikut ja tutvuma toimikuga. Kuidas see korraldada nüüd, kui see suureneb tuhande võrra?

Pikamäe: Ma mäletan väga selgelt, et kui Kristel Siitam-Nyiri esimest korda eelnõu tasemel sellest 2014. aastal KHN-is rääkis, siis olid sellega kaasas prognoosid, et sellega kaasneb kohtute ja prokuratuuri töökoormuse oluline kasv. Mis seisus me praegu oleme?

Siitam-Nyiri: Ma saan rääkida enda ja ametniku seisukohast, kuid väga palju sõltub siin poliitikutest. Ma natukene tuletaksin meelde selle asja tausta.

Lavly Perling tegi selle sissejuhatuse ära, millest me selle põhiõiguste paketi juures üldse räägime. Me räägime kahest inimese põhiõigusi kõige enam riivavast toimingust ja nende muudatustest. Nendeks on läbiotsimine ja vahistamine. Kriminaalmenetluse seadustiku muudatuste paketi eesmärk või põhimõte, et suurendatakse oluliselt kohtulikku kontrolli. Läbiotsimised, mida täna annab suures osas prokuratuur, lähevad enamuses kohtu kätte ja vahistamiste puhul tõuseb kohtulik kontroll seeläbi, et võrreldes tänase vahistamisega, kus antakse isiku vahistamise luba kuueks kuuks, mis praktikas tähendabki kuni kuute kuud, reaalsuses kohus lühemaid tähtaegu ei anna ja vahistatu saab ise taotleda kohtulikku kontrolli, siis uue seaduse järgi toimub see kontroll vähemalt kahe kuu tagant. Põhjendatuse kontrolli määrus ei olnud minu teada vaidlustatav.

Tasuks meelde tuletada, kust muudatused said alguse. 2015. aasta alguses võeti muudatuste pakett vastu ja enamuse selle menetlusest jäi aastasse 2014. 2014. aasta kevadel rääkisime sellest KHN-is, kus ressursi küsimus oli juba toona murena laual. Konkreetsele eelnõule eelnes eelnenud aastate jooksul veel erinevaid tegevusi. Eelnõu on tegelikult sündinud teatava reaktsioonina ühele eelnõule, mis meedias on hakanud nime kandma Berlusconi eelnõu. Kui 2012. aastal teatavasti toimusid kahes erakonna peakontoris läbiotsimised, siis Keskerakond, ilmselt reaktsioonina sellele, esitas 2012. aasta lõpus omakorda kriminaalmenetluse seadustiku muudatuste paketi. See pälvis avalikkuse ees palju kriitikat ja seal oli sees palju äärmuslikke muudatusi. Kuna tollel hetkel oli ühiskonnas ja avalikkuses suured vaidlused põhiõigusi riivavate toimingute üle, siis reaktsioonina sellele oli see sama parlamendi esitatud eelnõu ning omakorda reaktsioonina sellele moodustas justiitsminister 2012. aasta lõpus töörühma või komisjoni. See oli selles suhtes harukordne komisjon, et selle eesmärgiks sai põhiõigusi riivavate toimingute probleemistiku kaardistamine ja võimalike probleemide tuvastamine ning sellesse kuulusid omal ajal ka poliitikud. See on harukordne, kuna tavaliselt ministeeriumis töörühmasid moodustades poliitikuid ei kaasata ja see näitab, et see teema oli väga poliitiline. Töörühm käis päris mitu korda koos ja sinna olid kaasatud ka kohtunikud ja prokuratuur. Kaasatud oli ka Tartu Ülikool, kellelt me tellisime päris põhjaliku analüüsi. See eelnõu millest me täna räägime, nn põhiõiguste pakett, mis peaks 1. septembril jõustuma, ongi selle töörühma töö tulemusel sündinud. Töörühm ei pannud ise eelnõud kokku, kuid seal valiti välja olulised teemad ja lähenemised, mida tollel hetkel vajalikuks peeti. Ministeerium sai sealt omakorda ülesande vormida need ettepanekud eelnõuks.

Oluline on mainida ka seda, et selle eelnõuga kaasnes põhjalik mõjude analüüs, kus täiesti selgelt nägime me ette seda, et see pakett toob kaasa suure täiendava ressursikulu kogu õiguskaitse süsteemile, mitte ainult kohtule ja prokuratuurile, vaid näiteks ka riigi õigusabile. See mõjude analüüs on eelnõus olemas. Kõik kulud on välja arvatud. Mina rõhutaksin, et ega see eelnõu iseenesest ei ole ju halb, kuna me räägime põhiõigustest. Teoreetiliselt tasandil ongi raske vastu vaielda sellele, et kohus peaks põhiõiguste eest seisma ja teatud toimingute puhul peaks kohtulikku kontrolli suurendama. Iseküsimus on see, et põhiõiguste kaitsmine on kallis. Eelnõu mõjude analüüsi osas on see hind välja arvatud. Täna on probleemiks see, et kui eelnõud tehti pandi toimingutele ja muudatustele hind külge. Täna saavad meil seaduseks palju muudatused, millel ei ole reaalselt rahalist katet. Riigieelarve menetlemise protsess ja seaduseelnõude menetlemise protsess ei käi ühte jalga. Mõjud ja täiendavad kulud olid selle eelnõu juures arvatud selliselt, et kõigepealt tähendab see täiendava personali palkamist nii kohtusse kui prokuratuuri. Räägime kohtute puhul nii kohtunikest, kohtuistungide sekretäridest ja kohtujuristidest. Samuti tähendas see riigi õigusabi kulude suurenemist, kui ka ekspertide palkamist. Arvutused on tinglikud, kuna kõike arvestada ei saa. Arvestatud oli, et õiguskaitse süsteemi tuleb juurde palgata 21 inimest. Ma tuletan meelde seda, et kõik see pandi paika aastatel 2012, 2013 ja 2014. Täna me oleme hoopis teises olukorras. Valitsus on teinud kärpekava personali osas ehk Justiitsministeeriumi haldusalas tuleb 20 inimest hoopis koondada. Selle eelnõu pealt ei ole Justiitsministeeriumile tehtud mitteringisuguseid erandeid. Sisuliselt, kui meil on plaan 20 inimest kokku hoida ja teisalt me peaksime 20 inimest juurde palkama, siis see sisuliselt tähendab, et haldusalast tuleb koondada 40 inimest.

Mis puudutab personali, siis selleks on vaja täiendavat raha. Oleme esitanud riigieelarvesse lisataotlused ja käesolevaks 2016. aasta viimaseks neljaks kuuks on raha eraldatud. Probleem on selles, et see raha on eraldatud ühekordsena. See tähendab seda, et kui see raha on eraldatud personali palkamiseks, kuid seda antakse ühekordselt ehk seda ei anta eelarvebaasi, vaid seda antakse ühekordse eraldisena ainult käesoleva aastaks ja me ei tea, mis saab järgmisel aastal, siis me ei saa seda raha kasutusele võtta. See raha on olemas, kuid me ei saa seda raha kasutusele võtta, kuna kui me palkame need 21 inimest ja järgmisel aastal meil ei ole enam raha neile palga maksmiseks, siis ei ole meil midagi teha. Seetõttu oleme me olnud natukene ooteseisundis.

Omaette probleem, millele ka Lavly Perling viitas, on infosüsteemid. Siin on olnud võib-olla natukene teineteisest möödarääkimist. Viimastel nädalatel on selgunud, et RIK ei ole tegelenud selle küsimusega, kuigi neile selgelt selline ülesanne sai antud. Nad pidid hindama kui palju need muudatused infosüsteemides aega ja raha võtaksid. Samuti pidid nad panema paika viimase tähtaja, millal neid muudatusi teha saab. Täna me peame olema valmis selleks võimaluseks, et see eelnõu jõustub ja vähemalt infosüsteemid seda toetaksid.

Selline olukord meil täna on. Raha on eelarves olemas, kuid ainult käesoleva 2016. aasta viimaseks neljaks kuuks. Sellel aastal plaanitakse riigieelarve menetlemist pisut kiiremas tempos ja võib-olla saab juba märtsikuus selguse, mis järgmisel aastal saab. Käesoleva aasta summa on 399 830 eurot. Selle summa ajab täna suureks infosüsteemide arendus. Järgnevateks aastateks oleme prognoosinud, et selle paketi maksumus on ca 800 000 eurot aastas. Me suudame põhiõiguste kaitset teha eelnõus ettenähtud määras teha ainult sellisel juhul kui me saame selleks juurde 800 000 eurot aastas. Selge on ka see, et kui me tahame seda raha saada, siis mingi muu eelarvetaotlus lükkub kuhugi tahapoole.

Täna on meil kolm varianti. Esimene variant on see, et 1. septembril muudatused jõustuvad ja küsimus on see, et mis siis saab kui need muudatused jõustuvad. Selline on olnud seadusandja tahe, need muudatused on vastuvõetud. Omaltpoolt saab ministeerium kinnitada seda, et infosüsteemid peavad saama selleks ajaks valmis. Infosüsteemides on plaanis sellised muudatused, mis aitavad ressursi natuke säästa. Näiteks läbiotsimisele peaks nende muudatuste kohaselt kohus saama anda loa ka pealdisena ehk kohus ei pea hakkama vormistama tervikmäärust. Protsess on kirjutamise mõttes proovitud lihtsamaks teha. Kui see pakett jõustub, siis tuleb õiguskaitseüsteemides vaadata üle töökorraldus. Loodan, et võimalikult kiiresti selgub ka see, mis saab järgmise aasta eelarvest. Võimalusel tuleb tööprotsesse ümber hinnata.

Teine variant on see, et täna me veel sisuliselt jõuaksime teha selles paketi muudatusi, mis natukene seda ressursi säästaksid. On võimalik esitada muudatusettepanekuid mõne kriminaalmenetluse seadustiku eelnõu juurde, kus saab läbi kaaluda konkreetseid toiminguid või mingid konkreetseid load. Kas peab tingimata olema see kohustuslik kahe kuu põhjendatuse kontroll, millest eelnevalt juttu oli? Kas laiendada prokuratuuri poolt läbiotsimise sanktsioneerimise õigust? Kas on vajalik, et kui prokuratuur annab loa, siis kohus peab seda veel tagantjäre kontrollima? Meie oleme Justiitsministeeriumis valmis igaks variandiks. Juhul, kui on vaja muuta eelnõud, siis meie oleme selleks valmis.

Kolmas variant, mis tundub täna kõige ohutum ja valutum variant, on lükata põhiõiguste paketi jõustumine edasi. Üks argument on see, et meil täna ei ole rahalist kindlust selle osas ja seda on väga kallis rakendada. Me peaksime leidma vahendeid süsteemi siseselt, mis omakorda eeldab suuremaid reforme või seadusemuudatusi, mida meil täna pakkuda ei ole. Küll aga on meil käimas kriminaalmenetlusõiguse revisjon. Seal on ka laual väga olulised teemad, mis puudutavad samuti ressursse. Näiteks eeluurimiskohtuniku pädevus, menetluse digitaliseerimise küsimused, tõendite dubleerimise vältimine ja ka ekspertiisiga seonduv, mis on samuti väga tihedalt selle eelnõuga seotud, kuivõrd nende kuritegude puhul, kus vahistatakse, on sageli vaja ka ekspertiisi ning see on täna suur põhjus, mis menetlused venivad. Jõustumise edasilükkamine oleks täna kõige lihtsam. Sellega ei kaasneks sisulisi vaidlusi sellel teemal, kas ja mida sinna eelnõusse sisse jätta. Saaks teha otsuse, et lükata jõustumine edasi ja samal ajal on meil käimas kriminaalmenetluse revisjon, kus ka osad küsimused lahenduse leiavad ning tulla kogupaketina revisjonis selle teema juurde tagasi. See on ühest küljest probleemi edasilükkamine, kuid hetkel meil ei ole rahalist katet rohkem kui neljaks kuuks.

Mina saan rääkida ainult ametnikuna ja meie osakond ning ministeerium peab olema valmis igaks variandiks. Minister ootab KHN-ilt ja kohtunikonnalt selget arvamust ja seisukohta pigem sisu kohta. Kuna kohtunikud peaksid seisma põhiõiguste kaitse eest ja neile on kõrge usalduskrediit selle eelnõuga pandud, siis mida nemad ütlevad, kas me saame ka tänase regulatsiooniga piisavalt põhiõigusi kaitsta või mitte. Mina ei tea, mis nendest variandiks võib reaalsuseks saada. Rääkisime sellest ka Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi kohtumisel ja otsustati, et ootame ära ka KHN-i ettepanekud või seisukoha. Need kaks ministrit kinnitasid, et siis nad on valmis seda küsimust ka oma parteides arutama, kuivõrd seadus on vastu võetud ja seda saab muuta üksnes parlament.

KHN avaldab arvamust.

Laanet: Praktiline pool oli see, et Justiitsministeerium esitas lisaraha taotluse 400 000 eurot riigieelarvelisele aastale ja esimese hooga võttis minister selle tagasi. Teatud teiste ministrite surve pandi see uuesti sisse ja see võeti vastu. Seega on 400 000 eurot olemas. Esiteks on see 2016. aasta eelarve. 2017. aasta eelarvet ei ole Rahandusministeerium isegi veel arutanud. Kui me räägime lisarahataotlusest, siis seda ei saa otse baasi panna. Need on kaks täiesti erinevat asja. Kui ma küsisin justiitsministri käest, et kuhu ta selle 400 000 eurot pani, siis ta ütles, et 350 000 eurot läheb järjekordselt infosüsteemide arendamiseks ja 50 000 eurot läheb personalikuludeks. Ma väga kahtlen selles, et seadust muutma hakatakse. Seda, et jõustumine edasi lükatakse, ma ka ei usu, kuna 2017. aasta eelarvet ei ole üldse arutama hakatudki. Siin on need minu jaoks tunnetuslikud seisukohad ja võib-olla on probleemidega etterutatud. Probleem on olemas, kuid eelarvele on veel täiesti lahti. Minu soovitus on, et KHN peaks soovutama, et see kindlasti läheks eelarvesse, mitte seda, et me hakkaksime täna seadust muutma või jõustumist edasi lükkama.

Vitsut: Küsimus on tegelikult demokraatias ja põhiõiguste kaitses. Mina ei toeta mitte mingil juhul selliseid samme, et viia läbi kokkuhoiu programmi ja jätta sealt välja meetmeid, kus me teeme põhiõiguste kaitses mööndusi. Berlusconi eelnõu esitaja oli Keskerakond ja tõenäoliselt Keskerakond oleks üks kriitilisema hoiakuga erakondi, mis selliste sammude tühistamise vastu võitleks. Aga kujutage nüüd ette sellist olukorda, et meie teeme siin mööndusi, eeldame, et kõik inimesed õiguskaitse-süsteemis töötavad ausalt ja mingisuguseid probleeme ei tule, kuid mingisuguse kombinatsiooni tulemusena poliitiline võim riigitasandil muutub ning riiki hakkab juhtima inimene, kes leiab, et on mingisugused tühimikud, mida saaks ära kasutada. Ta tuleb ja hakkabki neid tühimikke kasutama. Ma olen sellepeale viimase poole aasta jooksul mõelnud ja kui sellises asjas mööndusi teha, siis need inimesed, kes praegu leiavad, et kindlasti saaks odavamalt ja kiiremini, võiksid üsna kiiresti oma meelt muuta. Minu sõnum teile on see, et raha tuleb selleks leida ja sellised põhiasjad tuleb igal juhul ära teha.

Vallikivi: Advokatuuri ja advokaatkonna esindajana olen muidugi suurema põhiõiguste kaitse poolt. Ma saan aru ka prokuratuuri ja kohtute murest. Tundub tõesti kentsakas see, et põhiosa eraldatud ressursist läheb infosüsteemide arenduse peale, mitte nendele, kes peavad neid otsuseid kaaluma ja vastu võtma. Edasilükkamine ei oleks meie arvates hea mõte. Pigem peaks riik pingutama, et ennast valmis seada nende muudatuste tulekuks. Kas riigi õigusabi kulu, mille mõju oli toona eelnõus 190 000 eurot, kajastub kuidagi ka selleks aastaks eraldatud rahas või mitte? Minu teada ei kajastu, aga ma tahaks selles osas selgust saada. Kui need muudatused 1. septembril jõustuvad, siis me loodame, et võetakse arvesse ka kaitsjaid, kelle töökoormus aasta viimasel neljal kuul samuti suureneb.

Siitam-Nyiri: Infosüsteemide arendusele ei lähe 350 000 eurot. On tõsi, et IT arendused on kallid ja kui plaanitakse mingisuguseid muudatusi, siis sinna juurde arvutatakse, kui palju maksab nende muudatustega kaasnev infosüsteemide arendamine. See arvestus on hinnanguline ja palju see lõpuks maksma läheb, selgub hiljem. Kui selleks aastaks on eraldatud 399 830 eurot, siis selles nelja kuu rahas on IT arendustele kuluv summa proportsionaalselt suurem kui neile järgnevatel aastatel kuluv summa. IT arenduste kulu on ühekordne. Riigi õigusabi moodustab sellest neljaks kuuks eraldatud summast 63 390 eurot. See on riigieelarves juba advokatuuri toetuse reale tõstetud ja seega on advokaatur ainuke, kelle eelarvereele on see summa liikunud. Ülejäänud osas, mis puudutab infosüsteemide arendust, Eesti Kohtuekspertiisi Instituuti, kohut ja prokuratuuri, on see raha ministeeriumi eelarvereaal olemas.

Eerik: Lavly Perlingu probleem on täiesti arusaadav. Muudatused on seotud vahistamiskontrolli tähtaegade lühendamise, vara arestimisega ja läbiotsimisloa andmisega. Meie oleme kohtus püüdnud muuta kriminaalkohtunike töökorraldust. Eeluurimiskohtunikud alates sellest aastast ei lahenda enam kiirmenetlusi, et nende koormus oleks väiksem. Antud juhul ma ütlesin ikkagi seda, et meil on vaja juurde inimesi. Kui lugeda eelnõu seletuskirja, siis sealt tuleneb, et igasse kohtu tööpiirkonda on vaja kohtunikku, kohtujuristi ja sekretäri. Kuigi mina olen kohtujuristide projekti suur pooldaja, ütlesin ma seda, et need ülesanded, millest me täna räägime, ei ole delegeeritavad. Neid ülesandeid peab täitma kohtunik. Lavly Perlingu küsimus oli see, kas kohtud on valmis sealt tulenevalt, kas Harju Maakohus on valmis uut muudatuste paketti täitma. Minu vastus täna on selline, et kui saame uue kohtuniku koha ja vastavat abipersonali, siis me oleme valmis.

Loide: Mulle tundub kummaline küsimuse püstitus, et kui kohtunikud on nende muudatuste vastu ja näeb, et ka praegu on põhiõigused tagatud, siis saame kiiresti septembriks tehtud uued muudatused. Mina mäletan täpselt, kui olime graniitvillas ja mina avaldasin kohtujuhina oma arvamust sellise muudatuse vastu ja ei näinud mõtet nendes lühikestes pikendamistes, kuna see on läbi põhjendatuse

olnud tagatud siiani. Veel enam, et kui praegune minister on öelnud, et seadused muutuvad liiga kiiresti, siis see tänane mõtteavaldus on minu jaoks veidi kummaline. Kas Tartu Maakohus on valmis? Kohus on alati teinud ära kõik töö, mis kohtule on ette antud ja kui selline on kehtiv seadus, siis me neid ülesandeid ka täidame. Kindlasti annab see tagasilöögi tõhusama õigusemõistmise projektile. Mida tähendab see väljend, et on vaja juurde määrata eeluurimiskohtunikke ja eelnõus olev kohtunike arvu muudatus, on minu jaoks natukene ebamäärane. Ma saan aru, et eeluurimiskohtunike juurde määramisena on mõeldud kohtu sisest töö ümberkorraldamist, kuid eelnõus on kirjas, et 4 kohtuniku kohta tuleb juurde. Kas on plaanis muuta kohtunike arvu seaduses? See oleks väga hea, kuid kurb on see, et seadusemuudatused tulevad kunagi hiljem, kui kriminaalmenetluse seadustiku muudatused on juba jõustunud.

Siigur: Minul on korralduslik küsimus. Mul on KHN-i juhatajale ettepanek teha ministrile ettepanek järgmisest KHN-ist samuti osa võtta. Olukorras, kus Riigikohtu esimees, Riigi peaprokurör ja Eesti Advokatuuri esimees ja Riigikogu liikmed on iga kord kohal, võiks ka minister leida selleks aja.

Pikamäe: Ma olen selle kutse talle alati esitanud ja tegin seda ka seekord. Seekord ta vastas, et ta peab paraku olema välislahetuses Brüsselis ja seetõttu ei ole tal võimalik KHN-is osaleda. Mina ministrit ei tõrju ja hea meelega näeks, et ta siin laua ümber ka oleks.

Olen sama meelt, mis ma olin kohtunike täiskogu ettekandes, et põhiõigusi on vaja kaitsta ja põhiõiguste kaitstes ei saa kunagi olla liiga tubli. Teiselt poolt on küsimus ka teatud põhimõtetes. Kui ministereium töötab välja eelnõu ja eelnõu seletuskirjas on ettenähtud ka selle maksumus ning parlament selles maksumuse kalkulatsioonis mingeid muudatusi ei teinud, siis tuleb eelnõu vastu võttes ette näha ka selle rahastamine. Kui parlament aktseptib eelnõu koos kulutuste ridadega, siis on parlament tegelikult väljendanud seisukohta selle kohta, et see eelnõu on prioriteetne ja selleks tuleb leida eelarveprotsessis ka vahendeid. Nii, nagu ikka, ei käi need asjad alati ühte jalga. Kuivõrd KHN on spetsialiseerunud kohtute haldamisele, siis me ei hakka kujundama seisukohta põhiõiguste vajalikkusest Eesti riigis. Põhiõiguste kaitse on vajalik ja siin ei ole millegi üle vaielda. KHN võiks otsustada justiitsministrile ja rahandusministrile suunatud regulatsiooni kasuks ehk me teeme ettepaneku justiitsministrile ja rahandusministrile leida kindlasti sellele eelnõule rahaline kate pikemaks perioodiks nii, nagu selle eelnõu seletuskiri ette näeb. Kui seda ei ole võimalik mingitel põhjustel teha, siis peaks Vabariigi Valitsus kaaluma selle eelnõu juurde tagasi tulekut ehk siis kaaluma eelnõu sisulisi muudatusi, lükkama eelnõu jõustumistähtaega edasi või tuleme eelnõu juurde tagasi kriminaalmenetlusõiguse revisjoni raames. See on minu ettepanek, mida KHN võiks otsustada. Üksikasjalikuma teksti võiksime kooskõlastada elektrooniliselt. Kas põhimõtteliselt oleks KHN sellise lähenemise poolt?

Perling: Ma täpsustaksin enne ühe asja. Me tegime ka mõjude analüüsi mitu korda ja saime erinevaid tulemusi. Mõjude puhul tuleb hinnata, mida me analüüsim. Ka prokuratuur taotleb põhiõiguste suuremat kaitset. Me peame kahtlustatavate, süüdistatavate põhiõiguste kõrvalt mõtlema ka kannatanute põhiõigustele. Ka neil on õigus varale, elule ja kehalisele puutumatus. Põhiline nende muudatuste jõustumise puhul on see, et kohtunikul peab olema aega lugeda ja tutvuda toimikuga. See ajakulu peab olema tagatud.

Pikamäe: Kas minu ettepanekuga ollakse nõus?

KHN on nõus Riigikohtu esimehe ettepanekuga.

Pikamäe: Vormistame Riigikohtu poolt resolutsiooniprojekti ja saadame selle laiali. Ma arvan, et sellist olulist teemat peaks arutama kohtujuhtide nõupäeval. Miks seda teemat ei ole seal arutatud? Mul on ettepanek, et see teema tuleks lülitada kohtujuhtide nõupäeva päevakorda.

KHN teeb ettepaneku küsimus arutlusele võtta kohtujuhtide nõupäeval. KHN kujundab nn põhiõiguste paketi jõustumise osas seisukoha, milles juhitakse Vabariigi Valitsuse tähelepanu vajadusele leida lisavahendeid esimese ja teise astme kohtute eelarvesse 1. septembril 2016 jõustuvate kriminaalmenetluse seadustiku muudatuste rakendamise seotud kulude katteks. Kui Vabariigi Valitsus esimese ja teise astme kohtute baaseelarvesse täiendavaid rahalisi vahendeid ei leia, siis teeb kohtute haldamise nõukoda Vabariigi Valitsusele ettepaneku kaaluda seadusemuudatuste jõustumise edasilükkamist kuni rahastamisküsimuse lahendamiseni või hinnata 1. septembril 2016 jõustuva seadusemuudatuse sisuliselt eesmärgiga vähendada kohtusüsteemi täidetavate ülesannete mahtu.

Otsus: KHN edastab Vabariigi Valitsusele resolutsioonotsuse, mille täpne sõnastus lepitakse kokku e-kirja teel.

Lahkuvad Kersti Kerstna-Vaks, Liivi Loide, Tiina Ereb, Kristel Siitam-Nyiri, Donald Kiidjärv, Kadri Palm, Tiina Pappel, Toomas Vitsut.

6. KHN-i pädevus ja ülesanded – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Riigikohus, Priit Pikamäe

Pikamäe: Virgo Saarmets on teinud ettepaneku käsitleda KHN-i pädevust puudutavaid kohtute seaduse muudatusettepanekuid. Riigikohus tegi kohtute seaduse muumise eelnõu juurde paar ettepanekut, mis puudutasid KHN-i ülesannete loetelu. Ma kannan need muudatusettepanekud ette.

Tegime ettepaneku loobuda kohtunikukandidaatide arvu määramisest, kuna eelnõu kohaselt ei ole meil enam kohtunikukandidaate, mistõttu ei ole KHN-il vaja tegeleda ka nende arvu määramisega.

Teiseks tegime ettepaneku jätta ära kohtute seaduse §-s 41 sätestatud KHN-i arvamuse küsimine juhul kui kohtunik vabastatakse teenistusest tervislikel põhjustel. See ettepanek lähtub sellest asjaolust, et minu arvates KHN ei pea dubleerima seda pädevust, mis on kohtusüsteemis Riigikohtu üldkogul. KHN-i ülesanne on tasakaalustada Justiitsministeeriumit esimese ja teise astme kohtute haldamisel, mitte käia üle Riigikohtu üldkogu otsustusi. Paraku tuleneb see ettepanek ka praktikast, kuna selline vabastamise alus oli üllatuslik ja see avastati hiljuti seoses konkreetse Viru Maakohtu kohtuniku teenistusest vabastamisega. Pärast seda hakati läbi käima ka varasemat praktikat ja selgus, et kohtunikke on tervislikel põhjustel vabastatud ka varem lihtsalt Riigikohtu üldkogu ettepaneku alusel, ilma KHN-i arvamust ära kuulamata. See tekitab küsimuse, kas üldse on mõistlik sellist kohustust KHN-ile panna.

Kolmas muudatus puudutas kohtute struktuuri muutmist. Tegin ettepaneku sellest loobuda, kuna kohtute struktuuri keskne võiks olla esimese ja teise astme kohtute otsustada.

Laiemalt on küsimus selles, et minu arvates vajaks ülevaatamist kogu KHN-i pädevus tervikuna. Mulle tundub, et praegune KHN-i pädevus on kujunenud mingisuguse kummalise ajaloolise protsessi käigus., Näib, et kui KHN 2002. aastal kohtute seadusesse tekitati, siis oli vaja välja mõelda ka KHN-i pädevus. Pädevus tekkis juhuslikult küsimusi tema pädevusse lülitades. Kui me tänast olukorda vaatame, siis KHN-i pädevus on sageli ülekoormatud detailidega ja meil ei jää aega arutada põhimõttelisi probleeme. Ma arvan, et KHN-i pädevuse juurde peaks tagasi tulema kompleksemalt ja vaatama üle, millega me siin tegeleme. Näiteks ka tänase teise päevakorrapunkti osas arvan ma, et me võime Liivalaia tänava kohtumaja ja Kentmanni tänava kohtumaja kohtuniku kohtade liigutamise usaldada Harju Maakohtu esimehele. See on see taust, millele tuginedes oleme ettepanekud esitanud. KHN-i pädevusse võiks jääda arvamuse andmine Riigikohtu liikmete kandidaatide kohta, kuna see on selline pädevus, mis on põhiseadusest tulenevalt pandud ainult ühele isikule – Riigikohtu esimehele. Riigikohtu esimehed on ajas ka erinevate lähenemisnurkadega ja siin oleks vajalik KHN-i poolne tasakaalustamine.

Luha: Täpsustaksin siinkohal, et kohtuniku kohtade kohtu sisese üleviimise KHN-is arutamise vajalikkus on tõesti ajas muutuv, kuid kohtute vaheline kohtunike kohtade jagamine on täiesti teine küsimus.

Pikamäe: Mõtlesin seda, mis puudutab ühes kohtus kohtuniku kohtade ümber jagamist.

Pilving: Mina üksikuid pädevusi praegu lahata ei oska, kuid ma ei tahaks, et asi lõpeb sellega, et KHN tunneb ennast tüdinuna üksikküsimuse lahendamisest ja ajapikku kaotaksime nõusoleku andmise ära. Asjale võiks läheneda süsteemsemalt. Praegune põhimõte on see, et KHN kooskõlastab ministri otsuseid ja see ongi see tasakaalustamine. Kui mõni küsimus ei ole nii oluline, et KHN-i tuua, siis võib-olla see ei ole nii oluline, et minister seda otsustama peaks. Mina liiguksin sinna suunda, et suurendada KHN-i rolli põhimõtteliste küsimuste otsustamisel. See tähendaks mingil määral kunagise kohtute seaduse eelnõu diskussiooni juurde tagasi tulemist.

Pikamäe: Peaksime tulema tervikuna tagasi KHN-i pädevuse juurde. Ühtlasi peame tagasi tulema selle diskussiooni juurde, mis peeti aastal 2002, kui KHN loodi. Siin tuleb silmas pidada ka neid analüüse, mida ministeerium on ette valmistamas seoses kompetentsikeskustega, kuna see võib tekitada samuti täiesti uue olukorra. Ma arvan, et me võiksime kavandada lähemas tulevikus KHN-i istungi, mis kitsalt

KHN-i pädevusele keskenduks. See võiks toimuda aasta teises pooles, kui on selgunud ka esialgsed mõtted seoses sellega, mida ministeerium tahab esimese ja teise astme kohtute haldamises teha.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Lahkub Rubo Kikerpill.

6. Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleriolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Rasmus Karja; Riigikohus, Liis Lindström

Karja: Räägin ainult nendest teemadest, milles on toimunud arenguid.

HKMS revideerimine. Kahe nädala jooksul on lubatud väljatöötamiskavatsus ministeeriumist välja saata. Praegu on pooleli veel ainult mõjude hindamine.

Asenduskohtunikud. Oleme seda kahes KHN-is arutanud ja jõudnud mõlemal korral erinevate probleemkohtadeni, mida meil pole õnnestunud ületada. Kuna meil on kohtusüsteemis ees mitmed muudatused, mis mõjutavad asenduskohtunike instituuti, siis me oleme ministeeriumis otsustanud, et me praegu selle teemaga edasi ei lähe. Analüüsisime seda teemat ka riigireformi valguses.

Tartu Ringkonnakohtu ruumiprobleemid. Hetkel on moodustunud mitteametlik töörühm ja oleme jõudnud selleni, et kaardistame olukorda Tartu kohtumajas. Alternatiivina oleme kaalunud võimalust, et Tartu Ringkonnakohus võiks kolida Veski tänavale, kuid see on seotud suure rahalise investeeringuga.

Ühtsed turvakontrolli põhimõtted. Kohtukordnike reformi juures me seda kindlasti analüüsisime. Tuleb aru anda, et see eeldab teatud investeeringuid, kuna kohtud ei ole hetkel ühtsel turvalisuse tasemel.

Vallikivi: Mis investeeringuid see nõuab?

Karja: Tartus on näiteks töötajatele eraldi sissepääs kiipkaardi alusel. Tulevikus võiks ka advokatuuri liikmed isikliku kiipkaardiga turvavaravast sisse tulla. Kohtud peaks olema ühtses olukorras ja valmiduses enne kui me paneme paika ühtsed turvakontrolli põhimõtted.

Vallikivi: Kas prokurörid liiguvad töötajatega ühtsetel alustel kohtumajja sisse?

Karja: See on kohtuti erinev ja oleneb sellest, kas prokuratuur asub samas majas või mitte.

Pikamäe: Mul on selline ettepanek, et asenduskohtuniku eelnõu osas võiks protsessi lõpuni viia. sellega on nii palju tegeletud ja sellele ressursi kulutatud, mistõttu ei ole otstarbekas sellises seisus projekti pooleli jätta. Sõltumata sellest, millised on edaspidised kavatsused, vajab see instituut läbitöötamist. Detsembrikuisel istungil me resümeerisime, et seal on ka mitmeid põhiseaduslikke küsimusi üleval ja plaan oli moodustada töörühm, kuhu tuleks kaasata esimese ja teise astme kohtunikke ning KHN-i liikmeid, kes on teemaga kursis. Ma saan aru, et selles osas ei ole midagi toimunud ja see on äärmiselt kahetsusväärne. Asenduskohtunike teema on olnud meil aastaid päevakorras. Praegu ei tundu ratsionaalne jätta protsessi pooleli, et alustada mingil hetkel kõike uuesti, kusjuures keegi ei mäleta siis enam millistele seisukohtadele jõuti. Pole ju põhjust vaielda selle üle, et asenduskohtuniku instituut on vajalik. Võiksite kokku leppida, et eelnõu saab valmis.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Järgmine korraline KHN-i istung toimub 2.-3. juunil.

Istungi lõpp 11.03.2016. a kell 14.30

/allkirjastatud digitaalselt/

Priit Pikamäe
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Aliis Pihkva
Protokollija

